

Lördagen den 7 Maj.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

I anseende till sekreterarens sjukdomsförfall fördes protokollet uti detta sammanträde af undertecknad, notarie hos Kammaren.

§ 2.

Justerades protokollet för den 30 April.

§ 3.

Föredrogs, men bordlades ånyo:

Stats-Utskottets memorial N:o 81,

Sammansatta Stats- och Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 1 och

Särskilda Utskottets memorial N:o 2.

§ 4.

Föredrogs ånyo och bifölls Stats-Utskottets utlåtande N:o 74, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående bemyndigande för Kongl. Maj:t att till uppförande af nytt posthus i Stockholm använda erforderligt belopp af postverkets öfverskottsmedel för innevarande och nästföljande år.

§ 5.

Till afgörande föredrogs Stats-Utskottets utlåtande N:o 75, i anledning af väckt motion angående eftergift af den vissa hemman inom Hellestads, Risinge och Wänga socknar ålagda förhöjning i mantalsräntan.

Vid *mom. a)* anförde

Herr Vult von Steijern: För den fullständiga utredning Utskottet, som äfven haft att behandla så många andra saker, behagat gifva min nu föreliggande motion, som omfattar ett ganska vidlyftigt ämne, ber jag få hembära Utskottet min uppriktiga tacksägelse. Då emellertid frågan redan af Utskottet blifvit så klart och fullständigt belyst, att svär-

ligen dervid något ytterligare kan vara att tillägga, samt då jag derjemte under samtal med personer, dels inom, dels äfven utom denna Kammare, funnit, att alla öfverensstämma deruti, att hvad Utskottet i detta moment föreslagit är både billigt och rättvist, hoppas jag äfven, att Kammaren till Utskottets hemställan skall lemna sitt bifall, hvarom jag ock vördsamt anhåller.

Efter detta yttrande bifölls hemställandet.

Mom. b).

Herr Vult von Steijern: Äfven i afseende å det nu föredragna momentet inser jag, att Utskottet icke kunnat komma till något annat resultat än det gjort. Då jag vid riksdagens början väckte denna min motion, hoppades jag, att en Kongl. proposition i ämnet möjligen skulle komma att afgifvas, innan frågan företoges till behandling af Utskottet. Men då sedermera en sakkunnig person fastat min uppmärksamhet derå att, derest Kammaren nu fattade sitt beslut i den form Utskottets förslag innehåller, frågan icke skulle komma under Kongl. Maj:ts pröfning, hvilket dock jag, såsom motionär i ämnet, lifligt önskar, så anhåller jag vördsamt, det Kammaren täcktes gifva Utskottets afstyrkande hemställan en något olika formulering, och derigenom göra det möjligt att framdeles få denna fråga på ett eller annat sätt löst. Jag vågar fördenskull hos Herr Talmannen vördsamt anhålla om proposition å följande förslag: "att motionärens framställning i denna grannlaga del af frågan, innan närmare utredning deruti vunnits, samt Kongl. Maj:t i anledning af hemmans-egårdarnes i ämnet gjorda underdåniga ansökning fattar sitt nådiga beslut, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Vidare anfördes ej. På framställd proposition bifölls Utskottets hemställan i oförändradt skick.

§ 6.

Föredrogs Stats-Utskottets utlåtande N:o 76, i anledning af väckta motioner om grundskatternas aflösning m. m.

Härvid anförde

Herr Lars Ersson: Det är ej min afsigt att upprepa hvad redan många gånger blifvit sagdt om befogenheten af skattehemmansegårdarnes fordran på grundskatternas upphäfvande utan lösen. Detta allt torde numera lämpligare i en broschyr böra sammanfattas, och önskligt vore, att en sakkunnig och fördomsfri person ville egna sig deråt. Meningen är blott att efter bästa förmåga söka supplera dem, som redan i denna sak fört sanningens och rättvisans talan, då det tyckes, dels att åtskilligt väsendtligt förbisett, och dels att tillräcklig vederläggning saknats på många skenbart viktiga inkast. Det är mantalsrättan, som då isynnerhet torde behöfva att närmare skärskådas.

Tillräckligt är redan omordadt, huru den uppkommit som tillfällig bevilning för vissa öfvergående behof huru den sedan, som Rabenius säger "utan vidare fråga kom att fortfara," huru den vidare vid 1652 års riksdag blef ansedd för ständig, samt slutligen huru den i vår nutid rent af förklarats för en ränta, som representerar en Staten motsvarande andel i sjelfva jordkapitalet. Härigenom är ändtligen Statens inkräktning i skattehemmanets rätt först blifven ögonskenlig, och skatteegaren, som dess rättssinnehafvare, tydligen berättigad, liksom då enskilde inkräktat på dess rätt eller mark, att återvinna det inkräktade, då bevisas kan, att Statens åtkomst af den i hemmanets rätt inkräktade mantalsräntan varit orättmätig, och gammal häfd ej heller kan åberopas, efter som Staten i Jordabalkens 15 kap. 1—3 § definierar denna så: "Gammal häfd är, när någon oqvald besutit, nyttjat och brukat fast egendom eller rättighet i så lång tid, att ingen minnes, huru hans fångesmän först kommit dertill."

En sak synes mig emellertid vara alltför litet beaktad. Dessa gårdar i början af 1600-talet, som sedan fastnat som mantalsränta, voro ej lagliga ens som öfvergående bevilningar, då de, åtminstone hvad den väsendtliga af dem eller landtågsgården beträffar, på riksdagarne (1617, 1622, 1624 m. fl.) medgäfvos. Riksdagen egde nemligen ej laglig befogenhet att pålägga naturabevillningar förr än 1660. Härom säger Linde i sin kameral-lagfarenhet, sid. 11: "Nu (under Carl den IX:s tid) började äfvenväl den åsigt göra sig gällande, att penningehjelp borde beviljas på allmän riksdag, men att gårdar, som utgingo in natura, borde på gammalt sätt beviljas landskapsvis." Men dessa bevilningar voro nu naturaprestationer och således pålagda i strid med gällande lag och häfdvunnen sed. Dock icke nog härmed. En Riksdag före 1660, eller den af 1652, nöjde sig ej härmed, utan lät hela mantalsräntan till och med få anseende af ständig skatt, ehuru den ej ens hade rätt att besluta den som öfvergående bevilning.

Och vid en blick på sammansättningen af en den tidens riksdag framstår orättvisan och våldet ännu bjertare. Derur framgår, att det var just de, som sluppo undan dessa gårdar, som beviljade dem, d. v. s. de privilegierade, de som icke allenast icke drabbades af dem, utan för hvilka de derföre indirekt utgjorde en verklig förmån. Man vet, att adeln den tiden ansåg sig ega *votum decisivum* (avgörande röst), under det de ofrälse stånden ända in i Carl den XI:s tid blott tillerkändes *votum deliberativum* (rådgifvande röst). Då härtill kommer, att det var först 1680, som bönderna sjelfva fingo utse riksdagsmän, att de ofrälse ståndens valsätt och rösträtt först 1720 organiserades och att förut ej ens var bestämdt hvad som fordrades till ett Rikets Ständers beslut (se Geijer), så torde svårligen kunna bestridas, att skattehemmansegarne aldrig samtyckt till dessa bevilningar hvarken sjelfva eller genom befullmäktigade ombud. Det är nemligen väl temligen klart, att dessa Riksdagars män aldrig rimligen kunna anses hafva representerat skatteallmogen vid ifrågavarande bevilningars åtagande, då gällande lag naturligtvis ej kunde tillåta ett fullmäktigskap i en sak, hvars handläggande vid riksdag stred mot dess egna stadganden. (Inom parentes skulle man deremot, om man abstraherar ifrån denna Riksdagens obefogenhet, kunna säga, att frälset deremot verkligen åtagit sig mantalsräntan).

En skenbart viktig anmärkning mot mantalsröntans uppläfvande utan lösen är den, då man påstår, att om också egarne till det urgamla skattet ej kunna förnekas rättsgiltig grund för sina påståenden derom, denna rätt dock möjligen kan tillerkännas dem, som ega sådana skattehemman, hvilka förut varit krono. Forskar man emellertid efter uppkomsten af dessa sednares förra krononatur, så skall man finna, att största delen icke blott ursprungligen varit gamla skattehemman, utan, hvad viktigare är, ännu voro det 1652, från hvilken tid mantalsröntan ansetts som ständig. Vid indelningsverkets ordnande isynnerhet blefvo ju en stor hop urgamla skattehemman krono genom förmedling. Likaså vid reduktionen, då urgamla skattehemman, hvilkas räntor varit donerade under frälset, och småningom blifvit iklädda frälsenatur, blefvo indragna och som rent krono ansedda, och vunno kronohemmanen härigenom en anseulig tillökning. Genom förordningarne om ödesmål och skattevrak torde äfven många urgamla skattehemman (och som voro det 1652) blifvit krono. Det är till och med ganska troligt, att många blifvit det genom treårig uraktlåtenhet af bonden att betala just mantalsröntan. Alla under ofvannämnda fall hörande, nu till skatte köpta f. d. kronohemman, måste väl i fråga om Statens rättsgrund till mantalsröntan komma i precis samma ställning som det urgamla skattet, eftersom äfven de voro urgamla skattehemman, då skatten blef ständig. Då nu mantalsröntan är vid sjelfva jorden fästad och ej af någon personel afgift eller inkomst beroende, blir hemmanet kränkt i sin rätt, så länge den bestämmelsen qvarstår, och detta alldeles oberoende af hvem som, genom att ega hemmanet, för tillfället är dess rättsinnehafvare.

Sedan nu alla dessa hemman afdragits, utgöres väl större delen af återstoden af urgamla kronohemman som skatteköpts; men äfven i hvad en del af dessa angår borde nuvarande egarne vara fullt berättigade att utan lösen fordra mantalsröntans upphörande. Det är bekant att det var Gustaf II Adolf, som först tillät skatteköp omkring 1623, men under vilkor om förhöjning i skatten, om hemmanet betydligt förbättrades. Det är nu ej mycket troligt, att något enda hemman ens något förbättrades under den krigiska tiden från 1623 till 1652, då mantalsröntan blef ständig för alla skattehemman öfver en bank, i strid med hvad för de under denna tid skatteköpta hemman med kungalöfte och skattebref blifvit stadfästadt. Egarne till de öfriga skatteköpta urgamla kronohemmanen tyckas visserligen ej kunna åberopa samma historiska data, men då de skatteköpt sina hemman under uttryckligt löfte om full skattemannarätt, så skulle åtminstone detta löfte om lika rätt vara brutet, om de undantagas från den blifvande befrielsen.

Det har blifvit framkastadt, att grundskatterna numera skulle innehafva den heliga karakteren af orubblighet, till följd dels deraf att de så lång tid bibehållits oförändrade, dels ock till följd af åtskilliga Kungliga förordningar. Detta är detsamma som att, med fränseende af en saks rättslighet i och för sig sjelf, proklamera den satsen, att makt är rätt. Det torde dock vara mindre välbetänkt ur motståndarnes egen synpunkt att komma fram med en slik sats just nu, då maktens tyngdpunkt väl förr eller sednare måste förflyttas dit, der den *bör* vara och när som helst *kan komma* att vara, nemligen hos det skattdragande folket. Det är väl

ändå till sist blott en saks giltighet i och för sig sjelf, som gifver den naturen af rätt eller orätt, och ej några Kungliga bref och förordningar.

Man har vidare sagt, och dertill riktigt tvärsäkert, att då egaren, till följd af skatten, bekommit jorden för lägre pris, han skulle få en present på de öfriga samhällsmedlemmarnes bekostnad, om den eftergäfves. Detta inkast är redan straxt i början af denna uppsats gendrifvet, men orimligheten deraf skall nu ytterligare framhållas. Om hvarje ökning af hemmanens bytesvärde genom lagstiftningsåtgärd nu prompt skall anses som en present åt hemmansegaren, så måste väl också tvärtom hvarje på samma sätt föranledd minskning återigen vara en present af honom till de öfriga samhällsklasserna, och detta så länge det orimliga förhållandet kvarstår, att jordkapitalet skall vara särskildt beskattadt. Det är högst troligt, att våra privatbanker verkat mera nedsättande på hemmanens pris, än grundskatternas efterskänkande skulle verka höjande. Kan ej den här af föranledda rubbning emellan det fasta och rörliga kapitalets bytesvärde till förmån för detta sednare lika väl kallas en present till detta? Eller består då vår tids beprisade rättsmedvetande deri, att egarne till jorden väl måste hålla till godo att *gifva*, men ej hafva rättighet att *fordra* s. k. presenter! Skulle ej en af så många påyrkad inskränkning i dispositionsrätten öfver skog i många orter ofantligt nedsätta egendomsvärdet, och manne egaren då skulle anses hafva rätt till klagan? Det är aldra bäst att hålla inne med det der talet om present — detta det obotfärdigas förhinder. Denna för "Guds skulls" utväg, när man ingen annan har — men eftersom det ideligen framföres, måste det bemötas som det förtjenar.

Den värsta faran är, om man skulle låta dåra sig af det försåtliga talet om aflösning. Detta är intet annat än ett försök att skylla den gamla orättvisan och rättskränkningen, så att den ej längre skall sticka i ögonen, och detta innan folkets upplysning och rättsmedvetande hunnit klarna till full insigt deraf. Det är liksom man ville, sedan folket börjat morna sig efter en liten lur på ett och annat sekel, hastigt och lustigt smussla igen spåren efter det gamla förtrycket, för att sedan ogeneradt få njuta frukterna deraf, ty aflösning vore ej allenast en sanktion af statens orättmätiga inkräktning i hemmanens rätt, utan, hvad än värre är, det vore ett sätt att göra denna gamla samhällsorättvisa alldeles ohjelpig. Den vore ett indirekt gillande af sjelfva det gamla förtrycket, eller åtminstone ett direkt godkännande af dess resultater. Mätte man derföre hafva ögonen öppna. Bättre än aflösning är till och med att än en liten tid låta det vara som det är. Sanningens fackla måste en gång, och det rätt snart, belysa orimligheten af dessa särskilda jordskatter och besvär och äfven i beskattningsväg föra oss fram närmare samhällsändamålet, som är allas lika skydd, så till person som egendom; ty det är, som vår oförgätlige Geijer en gång sagt: "Staten har ingen rätt annat än i gemensam rätt. För att Staten skall kunna hafva rätt, fordras, att alla enskildes rätt är lika representerad deri."

Hvad särskildt Stats-Utskottet beträffar, vill jag nämna, att jag är detsamma tack skyldig, för att det ej afslagit min motion med samma hän som en likartad motion rönte förlidne riksdag. Utskottet har i alla fall ej kunnat förneka, att rättsprincipen uti motionen är riktig; men Ut-

skottet har ej velat göra sig vidare besvär med den, utan säger blott, att det lyser tvifvel om, att Riksdagen skulle vara böjd för en sådan ettergift till jordbrukets förmån. Ut i denna sin förutsättning torde nog Utskottet hafva rätt, och jag vill därför för närvarande ej framställa något yrkande, utan väntar dermed, tills jag får höra om från Kammarens sida något understöd lemnas min motion.

Herr Bjerkander: Då jag icke inom Utskottet deltagit i denna frågas behandling och följaktligen icke kunnat reservera mig mot dess beslut i ämnet, ber jag att nu få bemöta de skäl, hvilka Utskottet anför för afslag å min motion. Jag öfverlemnar till öfriga motionärer i ämnet att bemöta de anmärkningar Utskottet framställt mot deras förslag och vill för min del endast hålla mig till de fyra så kailade skäl, som hafva något sammanhang med den af mig väckta motionen. Det första af dessa skäl är, "att grundskatternas aflösning ej kunde blifva fullständig, inuan frågan om indelningsverkets indragning blifvit löst. Jag tror i sanning, att detta skäl kan hänföras till de obotfärdigas förhinder. Visserligen står indelningsverket i ett visst sammanhang med grundskatterna, men dock äro dessa frågor icke så oupplösligt förenade med hvarandra, att icke denna aflösning skall kunna verkställas, utan i sammanhang med hela indelningsverkets upphörande. Det vore verkligen en mycket tröstlös tanke, om denna Utskottets åsigt vore den rätta, ty då fruktar jag, att flera generationer skola hinna förgå, innan den önskade reformen kommer till verkställighet. Det sammanhang indelningsverket har med grundräntorna består deruti, att militiestatens embets- och tjenstemäns uppbära sina löner af de skattskyldige, men jag kan icke finna, att desse tjenstemän skulle komma att något förlora, derest de i stället finge uppbära sina löner af statsverket. Jag anser därför detta skäl icke vara af den vikt, att mitt förslag endast därför bör afslås.

Utskottets andra skäl lyder sålunda: då ifrågavarande (nemligen grundskatternas) omsättning, som kommer att tillämpas första gången vid utgörandet af 1871 års grundskatter, eller vid uppbördsstämorna år 1872, ännu icke blifvit verkställd, torde endast denna omständighet innefatta tillfyllest gällande skäl för att motionärens framställning för närvarande icke må vinna afseende. Då likväl sistlidne Riksdag fattade beslut om denna grundskatternas omsättning i penningar och en Kongl. förordning i ämnet till följd deraf utkom, synes mig äfven tiden vara väl vald att nu fatta beslut om dessa skatters aflösning, enär jag ej kunnat föreställa mig, att den af mig föreslagna åtgärden skulle komma att träda i verket förr än år 1872, då ju redan första gången tillämpningen af denna grundskatternas omsättning i penningar blifvit verkställd. Jag tror alltså att, om nu en nödig utredning i ämnet sker, den af mig föreslagna åtgärden ganska lätt skulle kunna verkställas samtidigt med den redan beslutade och nyss omnämnda omsättningen.

Utskottets tredje skäl för afslag å min motion har följande lydelse: "Herr Bjerkander har i anledning af hvad nästlidet år blifvit anfördt emot den obligatoriska aflösningen af grundskatterna mycket riktigt erinrat, att emot antagandet af hans förslag borde i detta hänseende icke möta några betänkligheter, enär enligt detta förslag skatterna under af-

lösningen icke skulle blifva ett öre större än förut; men på samma gång detta erkännes, kan man ej undgå att finna, det hans förslag i sjelfva verket ej innebär någon aflösning, utan ett eftergifvande af de återstående grundskatterna. Ja, ett eftergifvande af samma beskaffenhet, som då hypoteksbanken och de särskilda hypoteksföreningarne göra eftergifter till de personer, som af dessa inrättningar erhållit lån, nemligen att få återbetala dem med 6 procent, af hvilket belopp 5 procent utgör ränta å kapitalet och en procent amortering å den erhållna lånesumman. Alldeles på samma sätt skulle det enligt mitt förslag tillgå med den ifrågavarande aflösningen, hvarigenom ej någon nämnvärd efterskänkning å Statens sida skulle ega rum, enär Staten, om den komme i besittning af hypoteksbankens obligationer, genom vanlig utlottning af dessa skulle till en del erhålla ersättning för den lilla ränteeftergift som här är i fråga. Dessutom bör icke förbises att, på samma gång alla skattehemman blefve fria från grundskatter, skulle äfven deras taxeringsvärde komma att stiga, och följaktligen Staten komma i åtnjutande af högre bevillning. En ganska stor besparing för Statsverket skulle äfven uppstå, derigenom att, sedan grundskatterna blifvit aflösta, en betydlig reduktion af embetsmännens antal skulle kunna göras. Genom grundskatternas borttagande skulle jordbruket efter hand kunna uppblomstra, men detta kan naturligtvis icke ske, så länge detsamma är tryckt af skatter i oändlighet. Genom denna åtgärd skulle sålunda all skattejord efter 40 års förlopp vara fri från alla grundskatter. Detta kan visserligen synas vara en lång tid, men då jag tror att det ej ginge an att tvinga de skattskyldige till en högre amortering genom att förhöja beloppet af årsinbetalning, torde det af mig föreslagna sättet vara det enda möjliga för att uppnå det mål man i detta afseende önskar. Det är icke otänkbart, att den tid kan komma, då påtryckningen blifver så stark, att grundskatterna måste utan lösen försvinna, hvadan jag tror, att det kan vara skäl att, då nu fråga endast är om att göra en obetydlig eftergift af räntan, detta så snart som möjligt bör genomföras. Enligt Kongl. Maj:ts proposition och Statskontorets beräkning uppgå räntan och tionden, förvandlade i penningar, till 6,073,800 R:dr, hvilken summa motsvarar ett kapitalvärde af 101,230,000 R:dr. Detta kapital skulle sålunda till Statsverket öfverlemnas för att, på sätt statsmakterna derom kunna komma att förordna, blifva fruktbärande antingen genom utlåning, betalning af utländska skulder eller till fortsättning af Statens jernvägsbyggnader. Då sålunda Staten på en gång erhöle hela sin kapitalfordran af de skattskyldige, kan man väl icke säga, att den egentligen gjort någon eftergift. Det vore väl icke för mycket, att svenska Staten såsom fordringsegare vore åtminstone lika billig mot sina egne medborgare som utlandets bankirer såsom fordringsegare af Staten, och mera är icke ifrågasatt, ty våra utländska lån kosta också ungefärligen 6 procent i ränta och amortering.

Jag har visserligen icke mycken förhoppning, att något resultat af min motion vid denna riksdag skall vinnas, enär, såsom jag förmodar, Första Kammaren bifaller Utskottets förslag, men jag tror likväl att det skulle lända saken till mycken nytta, om Andra Kammaren för sin del fattade det beslut att till Kongl. Maj:t ingå med en skrifvelse i ämnet af det innehåll, som här nedan följer; och anhåller jag sålunda vördsamt hos

Herr Talmannen om proposition å följande förslag: "att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t behagade infordra såväl allmänna hypoteksbankens som de särskilda hypoteksföreningarnes yttranden, huruvida desse skulle finnas benägne att, emot det att Staten öfverläte förmånsrätten till grundräntornas och tiondens uppbärande af skattememman och lägenheter inom riket, till Statsverket utfärda emot deras kapitalvärde svarande obligationer med 5 procent ränta och vanlig utlottning, samt till Riksdagen göra den framställning, hvartill dessa yttranden kunna föranleda".

Herr Jöns Andersson: Då en af motionärerne i denna viktiga fråga redan så vidlyftigt yttrat sig uti densamma, ber jag endast få tillkännagifva, att jag till alla delar instämmer uti de af Herr Bjerkander uttalade åsikter i ämnet, samt att jag följaktligen yrkar bifall till det af honom nyss upplästa förslag.

Herr Jöns Pehrsson: Denna fråga är visserligen en bland dem, som icke kunna falla, men den tid då lösningen af densamma skall möjliggöras synes verkligen vara aflägsen, isynnerhet vid det förhållande att Utskottet icke ansett nödigt att yttra sig i sjelfva saken, hvilket väl må förefalla så mycket mera underligt, då man besinnar, att så många skattskyldige af naturliga skäl intressera sig för en snar lösning af denna fråga. Utskottet har visserligen medgifvit, att den ifrågavarande reformen i framtiden bör kunna verkställas, men deremot synas mig de skäl Utskottet anfört mot vidtagande af denna åtgärd redan nu icke synnerligen hållbara. Vid detta tillfälle likasom vid många andra, då stora frågor stå på dagordningen, har man kommit till visshet derom, att någon rättelse i befintliga missförhållanden icke står att vinna, så framt icke från de motsatta sidorna man går hvarandra något mera till mötes och icke envist håller på förmenta rättigheter och skyldigheter. Jag tror verkligen, att man här vid lag bör söka något sammanjemka de olika åsikterna för att kunna åstadkomma ett bättre och jemnare fördeladt beskattningssystem, och detta så mycket heldre som obilligheterna härutinnan äro grunden och orsaken till den stora utvandringen af den jordbrukande och arbetande delen af vår befolkning. Jag önskar derföre, att Andra Kammaren uttalar den åsigt, att grundskatterna böra försvinna, och jag har äfven i detta hänseende framställt ett förslag, hvilket dock Utskottet afstyrkt på den grund, att mitt förslag skulle medföra alltför stora kostnader och för hög affösningsprocent. Jag är villig att medgifva, att denna frågas lösning är förenad med stora svårigheter, men i betraktande af det resultat hvartill den i detta ämne tillsatta komité kommit, tror jag dock, att det af mig framställda förslag är vida bättre än denna komités. Det vissa är, att dess förslag, att de skattskyldige skulle erlägga grundskatternas belopp $16\frac{2}{3}$ gånger eller ock dubbel ränta i 12 års tid, är vida omöjligare att genomföra än det förslag jag framställt. Vill man gå ut från den principen, att alla utgifter till Statens underhåll skola blifva lika för alla medborgare, så gestaltar sig frågan på ett annat sätt.

Jag vill icke påstå, att mitt förslag är det bästa möjliga, men jag tror dock, att det kan vara nyttigt att antaga detsamma såsom en opi-

nion i frågan, och om andra vilja framställa något bättre, är jag villig att böja mig för dem, så vida man derigenom kan hafva utsigt att nalkas det mål, hvartill vi böra sträfva i ett enigt och sällt fosterland. Jag anser derföre, att Kammaren bör lemna sitt bifall till första punkten i min motion af det innehåll, att Riksdagen måtte besluta att alla grundskatter af hvad slag som helst skola aflösas under en tid af 10 år med en aflösningssprocent af högst 10 procent af räntans årliga värde, förvandladt i penningar efter sista Riksdagens beslut. Såsom jag redan nämnt, anser jag att man genom bifall till detta förslag skulle ernå mera enig och samverkande kraft i alla möjliga hänseenden, och den lyckliga tid snart inträda för landet, då icke längre egna intressen bekämpa hvarandra såsom nu beklagligen sker. Skulle nu äfven någon motvilja förefinnas mot mitt förslag, tror jag dock att, om detsamma bifölles, det en annan gång, då det återkommer till slutligt afgörande, kunde närmare skärskådas, och jag upprepar ännu en gång, att vi icke böra glömma bort, att det enda sättet att bereda lycka och välgång åt ett älskadt fosterland endast genom ett ömsesidigt tillmötesgående af olika intressen och åsikter kan vinnas. Jag yrkar alltså bifall till mitt förslag.

Herr Carl Isak Bengtsson: Vid riksdagens början var jag, på grund af särskild anmodan, betänkt på att väcka en motion i denna fråga, ehuru jag, vid betraktande af hvad som i densamma förekom sistlidne riksdag, afstod derifrån. När fråga nu emellertid ändock blifvit väckt och till öfverläggning föreligger, så ber jag att till alla delar få instämma uti hvad Herr Bjerkander nyss i ämnet anfört och yrkat; ty frågan är obestriddligen af den vikt, att den förtjenar mera uppmärksammas, än hvad Utskottet nu behagat göra.

Herr Kallstenius: Det är egentligen för att iakttaga höfvisk sed så till vida, att någon af Utskottets ledamöter väl bör svara å de anmärkningar som gjorts mot ett utlåtande och sålunda taga Utskottets försvar, som jag begärt ordet. Eljest tror jag icke det vore så särdeles behöfligt att här uppträda i sådan afsigt, då Kammaren helt nyligen i en temligen likartad fråga fattat ett beslut, som otvifvelaktigt måste bestämma Kammaren för att bifalla det nu föreliggande Utlåtandet; jag menar, då det var fråga om att öfverföra kronohemmanen till skatte utan skatteköpeskilnings erläggande, hvilket afslogs med 79 röster mot 55, och jag kan icke tänka mig, att så snart derefter, som nu, det redan skulle hafva skett en sådan ändring i afseende på Kammarens åsikter, att man skulle vilja gifva förevarande fråga en lösning, på sätt den ena eller andra af motionärerne föreslagit. Här föreligga i verkligheten så vidt skiljda förslag, att då det ena innebär rent af en utstrykning af alla grundskatter utan aflösning, nöjer sig det andra med att efterskänka dem efter omkring 39 års förlopp, under det att det tredje antager jordbrukarnes ekonomiska ställning vara i allmänhet så fördelaktig, att nämnda skatter skulle kunna på högst 10 år aflösas med minst 10 och högst 20 procent af grundräntans kapitalvärde om året. Att då förena så skiljaktiga åsikter är ingalunda en lätt uppgift; och åtminstone tror jag icke, att man så här på stående fot skulle kunna lösa en så kuriös fråga, som i det förstnämnda förslaget

innefattas, hvarföre det ock på det högsta förvånar mig, att Utskottets afstyrkande af detsamma kunnat af den förste värde talaren upptagas såsom ett hän mot hans motion.

Stats-Utskottet har anfört följande skäl för sitt afstyrkande af de väckta motionerna, nemligen först och främst, i likhet med förra årets Stats-Utskott, att "grundskattens omsättning i penningar under alla förhållanden synes böra bringas till verkställighet, innan aflösningen, om den befines lämplig, må företagas"; meningen härmed har naturligtvis varit den att man borde invänta och se huru nämnda omsättning, hvilken af förra Riksdagen beslutades och först vid uppbördsstämmorna år 1872 kommer att tillämpas, skulle taga sig ut med afseende på dess verkan, och att man sedan, när hvar och en lättare skulle kunna beräkna huru hans skuld till Statsverket stode, äfven lättare skulle kunna komma på det klara i fråga om aflösningen. Detta upptogs af en föregående talare jemte tvänne andra skäl, hvilka jag derföre nu kan förbigå, men dessutom har Utskottet äfven anfört ett fjerde, som jag redan i början af mitt anförande berört, och hvilket jag nu till yttermera visso tillåter mig att ur utlåtandet ordagrant uppläsa, nemligen att "med afseende å den utgång frågan om kronohemmanens omförande till skatte, utan skatteköpeskillings erläggande, vid denna riksdag erhållit, hyser Utskottet dessutom tvekan, om Riksdagen skulle vara böjd för en sådan ytterligare eftergift till jordbrukets förmån".

Jag hoppas dock och tror, att en aflösning af grundskatterna skall en gång kunna ske, och jag hoppas äfven att detta måtte ske snart, emedan jag eljest befarar, att det nog kommer att gå såsom den förste talaren tycktes vilja hafva det, nemligen att de rent af bortstrykas, hvarföre det och vore klokt af statsmakterna att icke alltför länge undanskjuta denna fråga; men saken är dock icke ännu så utredd, att man för närvarande kan bringa frågan till lösning, hvilket jag äfven förut sagt.

Således kan jag för denna gång icke annat än yrka bifall till Utskottets hemställan.

Herr Lars Pehrsson: Uti så väl komiterades betänkande 1864 som Kammarkollegii och Statskontorets utlåtande 1867 samt Kongl. Maj:ts proposition 1869 rörande grundskatterna framhålles det, att ingen orättvisa är nuvarande egare af skattejord tillfogad, enär det icke längre är egaren af jorden som skatten drabbar, utan det är jorden själf, som genom minskadt värde får vidkännas denna tunga. Denna fras får man alltför tidt och ofta höra upprepas, så snart det är fråga om lindring eller skattejemkning. Jag tror deremot, att alltför stora orättvisor rörande beskattningen tid efter annan gjort sig gällande, samt att dessa på ett eller annat sätt snarligen måste jemkas och rättas. Kan det vara billigt och rättvist, att det ena mantalet innehafver flera tusen tunnland jord med åsatt taxeringsvärde af 80,000 à 90,000 R:dr och med en skatt vida mindre än ett annat mantal, som eger 50 à 60 tunnland med ett taxeringsvärde af 3,000—4,000 R:dr och af samma natur? Jag vet alltför väl, att man härvidt skall bemöta mig med den invändningen: men egaren af det större hemmanet har betalt jorden vida mer samt odlat och förbättrat densamma i högre grad än egaren till det mindre hemmanet. Jag vill icke bestrida

detta, men den som till ett mantal endast eger 50 tunnland redan odlad jord, kan omöjligen på något sätt föröka vare sig areal eller sädesproduktion. Jag känner speciellt inom mitt komitentskap ett hemman, som endast eger 47 tunnland inegor och 4 tunnland afrösningsjord med en skatt till Kronan af 200—300 R:dr, och då kommunalutskylderna torde vara något mindre, blir detta ett arrende på cirka 10 R:dr per tunnland. Riksdagen har årligen anslagit ej så obetydliga belopp till sjöaftappningar äfvensom till myrutdikningar, för att minska frostländigheten och öka sädesproduktionen medelst odling. Det är tydligt, att egendomar med dylika oodlade marker, hvilka på det allmännas bekostnad blifva förbättrade, skola betydligt tilltaga i godhet och värde, men grundskatten förblifver likväl oförändrad. Taxeringsvärdet kan visserligen höjas ett och annat tusen, men som vi alla veta, inbringar ej detta Staten större tillökning i skatt än 30 öre per tusen. Jag anser därför vara af högsta vigt, om ett land och folk skall ega bestånd, att våra grundskatter efter hvars och ens förhållande att kunna bära dem böra blifva så rättvisa och dragliga som möjligt.

Alla våra nuvarande grundskatter, med undantag af jordeboksräntan, hafva sin första upprinnelse genom tillfälliga *gärder*, som mer eller mindre rättvist eller till och med godtyckligt blifvit skattejorden pålagda; så t. ex. den s. k. landtågsgården, som beviljades på riksdagarne i Upsala 1617 och 1621. Denna gård utgår mycket olika, till och med inom samma provins: i en del af Upland utgår den med 4 tunnor per mantal, i en annan del åter med $3\frac{1}{2}$ tunnor, i Östergötland med 4, i en del af Westmanland med $3\frac{1}{2}$, under det att andra hemman åter hafva erhållit förmedling, så att de endast betala $1\frac{1}{2}$ tunna; inom Södermanlands län tror jag i allmänhet erläggas 3 tunnor, med undantag för Öster- och Vester-Rekarne härads, der denna skatt utgår med $3\frac{1}{4}$ tunnor.

Nu säger många: ingen ändring kan ske med våra s. k. grundskatter, enär detta beskattningssystem nu fortgått i flera sekler. Jag tror deremot, att man just därför så mycket mer eger berättigade anspråk på ändring och rättelse härutinnan, ty icke bör eller kan det väl vara något hållbart skäl, att en orättvisa skall fortfara endast därför att den är gammal; tvärtom bör väl en orättvisa, som fortvarit mer än tvänne sekler, så fort som möjligt afskaffas.

Trenne af komiterade rörande grundskatterna hafva reserverat sig mot beslutet, nemligen grefve De la Gardie, dåvarande kammarrådet, numera landshöfding Charpentier samt friherre Leijonhufvud. Det är egentligen vid de tvänne sistnämndes reservation jag fästat afseende, och med förbigående af motiverna, skall jag endast bedja att få uppläsa sjelfva slutmeningen i denna reservation, hvilken lyder sålunda:

1) att räntor och tiondeanslag, med undantag af dem, som äro påförda hemman och lägenheter, af hvilka något besvär i stället utgöres, må till Statsverket indragas emot ersättning till indelningshafvare medelst statsanslag;

2) att räntan må sättas i penningar efter 1865 års medelmarkegångspris å nuvarande räntepersedlar, samt

3) att hvad som af den till Kronan derefter utgående ränta i förning med kronotionde, den sistnämnda beräknad efter nyssnämnda pris,

öfverstiger en half procent af hemmans eller lägenhets för år 1865 bestämda taxeringsvärde, må eftergifvas genom det öfverskjutande räntebeloppets afskrifning under 20 år med en tjugondedel om året.

Jag hade visserligen ämnat yrka bifall till detta förslag med någon modifikation, men på det att ej alltför många yrkanden må blifva framställda, skall jag afstå derifrån och förena mig i det af Herr Bjerckander framställda yrkandet.

Herr Bjerckander: Då jag förra gången hade ordet, nämnde jag att Utskottet på fyra skäl stödt sin hemställan om afslag å min i ämnet väckta motion. Jag besvarade då icke mer än tre af dessa skäl, emedan jag ansåg det fjerde så underhålligt, att det icke förtjenade särskildt besvaras. Nu har emellertid en af Utskottets ledamöter ånyo framdragit äfven detta, hvarföre jag vill med några ord bemöta detsamma. Det lydde sålunda: "med afseende å den utgång frågan om kronohemmans omförande till skatte, utan skatteköpeskillings erläggande, vid denna riksdag erhållit, hyser Utskottet dessutom tvekan, om Riksdagen skulle vara böjd för en sådan ytterligare eftergift till jordbrukets förmån". Det är således af tvekan, om Riksdagen skulle vilja bifalla ett förslag till jordbrukets förmån, Stats-Utskottet afhållas från att dertill förorda bifall. Men hvad den förut afgjorda frågan om kronohemmanens omförande till skatte beträffar, så är beslutet ännu i så friskt minne inom Kammaren, att någon tvekan om samma frågas skiljaktighet från den nu förevarande icke bör komma i fråga. Då gällde det att efterskänka skatteköpeskillingen till vissahemmansåboer, sedan en stor mängd sådana förut hade fått erlägga den, och det hade derföre varit en orättvisa mot dessa sednare, om man låtit de förra gå fria från dess erläggande. Nu är deremot icke fråga om någon eftergift, hvarken af köpeskillingen eller ens af räntan, utan endast om en aflösning af den sednare. Dessa båda frågor kunna alltså icke ställas jemte hvarandra.

Den ärade ledamoten af Stats-Utskottet sade äfven, att Riksdagen borde först se verkan af sistlidne Riksdags beslut om grundskatternas omsättning i penningar, innan den fattade något beslut om aflösningen. Men denna verkan har man ju redan sett, och det står i utlåtandet tydligen angifvet, att omsättningen skall välla en minskning i grundskatternas totalvärde af omkring 307,000 R:dr. Denna summa utöfvar dock så liten inverkan på beloppet för hvar och en af de skattskyldige, att man icke ens bör tala om den.

Jag anhåller derföre fortfarande om afslag å Utskottets hemställan och bifall till mitt förslag.

Herr Lars Ersson: Jag vill endast nämna, att, om Herr Kallstenius hade hört hvad jag för en stund sedan sade, så skulle han icke hafva påstått det jag beskyllde denna Riksdags Stats-Utskott för att hafva med hån bemött min motion. Tvärtom tackade jag Utskottet för att det icke afslagit min motion med det hån, hvarmed en föregående Riksdags Stats-Utskott hade från början till slutet behandlat Herr Carl Larssons motion i samma ämne.

Herr Johan Jönsson: Jag vill icke ingå i någon vidlyftig behandling af frågan, utan endast säga, att svenska folket önskar grundskatternas aflösning samt finner orimligt att de längre kvarstå; och vill jag för min del, med afseende på sättet för denna aflösnings verkställande, instämma med Herr Bjerkander, till hvars förslag jag derför yrkar bifall.

Herr Medin: Jag anser visserligen icke att det finnes någon förhoppning om att vid nu innevarande riksdag kunna få denna fråga löst, men jag önskar att Andra Kammaren måtte för sin del gifva ett uttalande af att man icke vill låta frågan helt och hållet försvinna. Det är icke mer än tre år sedan en representant från Upsla län först satte frågan i gång, sedan dess har den hvarje riksdag återkommit, och jag hoppas det icke skall dröja länge innan den blir slutligen afgjord, och grundröntorna försvinna. Jag vill ingalunda att detta skall ske utan serskild aflösning, men jag vill att aflösningen skall blifva så billig som möjligt, och på det att man vid en kommande riksdag måtte inom Stats-Utskottet hafva något att i detta afseende hålla sig fast vid, vore det väl om Kammaren nu uttryckte sig för någon viss aflösningssgrund. Komiterade hafva visserligen nedlagt mycket arbete å sitt förslag, men jag anser det dock vara något för hårdt för jordbruket, och önskar att man måtte bestämma sig för något billigare, i hvilken syftning jag för min del vill förena mig med Herr Jöns Pehrsson om det förslag han här framställt.

Herr Uhr: För hvarje gång denna fråga förekommer -- och det synes icke blifva sista gången nu, utan efter all sannolikhet skall den ännu åtskilliga gånger återkomma innan den får sin rätta lösning -- kan jag icke annat än påminna mig en numera afliden veteran inom det gamla Bondeståndet, hans namn var Måns Månsson, hvilken mycket sällan yttrade sig, utan endast när han tyckte någonting vara riktigt på tok; och så snart det var fråga om grundskatterna blef gubben alltid het och sade, att han icke visste någonting så orimligt och afvita, som att någon människa kunde påstå det dessa skatter borde kvarstå. Detta hans yttrande, som han framförde med den för honom säregna hettan, har lifligt bibehållit sig i mitt minne, och jag har icke kunnat underlåta att här anföra detsamma.

För öfrigt vill jag hembära motionärerna min tacksamhet för att de hållit frågan vid lif, och oaktadt den ena tänkt sig ett, och den andra ett annat sätt för dess lösning, anser jag dock att de hvar i sin mån bidragit dertill, att den rätta lösningen snart nog blir gifven. Man har till och med hört en ledamot af Utskottet, hvilken eljest var med om att afstyrka alla de denna gång väckta motionerna i ämnet, likväl vara nog hederlig att säga, det man borde söka att snart få frågan löst, i hvilket yttrande jag äfven instämmer.

För närvarande torde dock intet annat vara att göra, än att låta frågan tills vidare förfalla.

Herr Gunnarsson: Detta är en fråga, som af hela landet följes med spänd uppmärksamhet, emedan den, i synnerhet för vår modernärning,

jordbruket, är af den aldra största vigt och betydelse. Grundskatternas aflösning är nemligen någonting, som alltid kommer att stå såsom en fråga på dagordningen, till dess den gått igenom och erhållit en lycklig lösning. Skulle jag väl behöfva vidlyftigare utveckla detta? Jag tror det icke, utan åtnöjer jag mig med att i korthet tillkännagifva det jag instämmer i det af Herr Jöns Pehrsson framställda förslag.

Öfverläggningen förklarades slutad. Derunder hade yrkats dels bifall till Utskottets förslag, dels afslag derå och antagande af Herr Bjerkanders förslag, dels ock slutligen afslag å Utskottets och bifall till Herr Jöns Pehrssons förslag. Propositioner afgåfvos på dessa yrkanden och förklarades ja öfvervägande för bifall till Utskottets hemställan. Votering blef då begärd; och då i fråga om kontrapositionen äfven begärdes votering mellan Herr Bjerkanders och Herr Jöns Pehrssons förslag, skedde nu först omröstning enligt följande voteringsproposition.

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen öfver Stats-Utskottets Utlåtande N:o 76 antager följande förslag:

att Riksdagen måtte besluta i underdänig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t behagade infordra så väl allmänna Hypoteksbankens som de särskilda föreningarnes yttrande, huruvida dessa skulle finnas benägne att, emot det att Staten öfverläte förmånsrätten till grundräntornas och tiondens uppbärande af skattehemman och lägenheter inom riket, till statsverket utfärda, emot deras kapitalvärde svarande obligationer med 5 procents ränta och vanlig utlottning, samt till Riksdagen göra den framställning, hvartill dessa yttranden kunna föranleda,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, är till kontraposition antaget det af Herr Jöns Pehrsson framställda förslag:

att alla grundskatter af hvad slag som helst skola aflösas under en tid af tio år, med en aflösningssprocent af högst 10 procent af räntans årliga värde förvandladt i penningar efter sista Riksdagens beslut.

Omröstningen utföll med 76 ja mot 65 nej, hvadan voteringspropositionen för hufvudvoteringen erhöll följande lydelse:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i dess Utlåtande N:o 76,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren med afslag å Utskottets hemställan, för sin del beslutat, att i underdänig skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, att

Kongl. Maj:t behagade infordra så väl allmänna Hypoteksbankens som de särskilda föreningarnes yttranden, huruvida desse skulle finnas benägna att, emot det att Staten öfverläte förmånsrätten till grundräntornas och tiondens uppbärande af skattehemman och lägenheter inom riket till Statsverket utfärda emot deras kapitalvärde svarande obligationer med 5 procents ränta och vanlig utlottning, samt till Riksdagen göra den framställning, hvartill dessa yttranden kunna föranleda.

Denna votering visade 78 ja mot 74 nej, i följd hvaraf Kammaren bifallit Utskottets hemställan.

§ 7.

Föredrogs ånyo Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 11, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående åtskilliga frågor rörande postväsendet, äfvensom af väckta motioner om dels nedsättning i nu stadgade porto, dels upphäfvande af tidningsutgifvares skyldighet att förse tidning med stämpel m. m.

Punkten 1.

Herr Statsrådet von Ehrenheim: Bevillnings-Utskottet har här afstyrkt Kongl. Maj:ts nådiga framställning om särskild tillökning i porto å sådana bref, som icke blifvit frankerade, såsom det vill synas uteslutande af den anledning, att Utskottet icke ansett sjelfva frankeringsfriheten kunna utan olägenhet hos oss införas. Emot frankeringsfriheten har Utskottet i första rummet erinrat, att densamma allt för ofta skulle komma att missbrukas och sålunda icke blott föranleda missnöje, utan äfven inverka störande på sjelfva brefvexlingens säkerhet. Frankeringsfriheten är dock i vårt land icke ny. Redan år 1835 medgafs den för sådana bref, som inlades i breffådor på ångbåtar eller diligenser, och fortfor till 1860, utan att, så vidt jag vet, sådana olägenheter, som här påpekats, deraf blefvo en följd. Denna frihet är också i närvarande stund medgifven i alla europeiska länder utom i Spanien, Portugal och Ryssland — ja, till och med i Finland existerar den — och äfven om man icke vill i detta hänseende jemföra Sverige med mera tätt befolkade länder, såsom England och Frankrike, så ser det dock ut, som om de olyckor, hvilka af frankeringstvångets afskaffande hos oss förespeglas, borde i ännu högre grad kommit Norge och Finland till del, i hvilka länder befolkningen är glesare och afstånden större än i Sverige. Likväl har man icke der förspott någon klagan öfver frankeringsfriheten, och i Finland, der densamma för endast några få år sedan infördes, lär man icke vara betänkt på någon förändring i detta hänseende.

Det ligger i öppen dag, att en sådan frihet skall medföra icke oväsentlig lättnad för korrespondensen. Ganska ofta inträffar nemligen, att den, som skrifver ett bref, icke är försedd med frimärken och måkända inträffar detta oftast, då det för brefskrifvaren är af större vikt att få brefvet befordradt, såsom då han befinner sig på en resa eller dylikt.

Regeln kommer för öfrigt alltid att blifva, att brefven frankeras, och de ofrankerade brefven komma att utgöra undantagen.

För postväsendets utveckling vore derjemte frankeringstvångets upphörande en väsentlig fördel, såsom visar sig af exempel dels från andra länder, dels från vårt eget land den tid då frankeringsfriheten hos oss var medgifven. Det är ett faktum, att brevexlingen har ökat med frankeringsfrihetens införande, och således skulle genom ifrågavarande reform de fördelar, som allmänheten hemtar af posten, och de som komma statsverket till del genom större inkomster af postverket, på samma gång ökas.

Utskottets hemställan kan jag således icke gilla. Då deremot åtskilliga reservanter, som tillstyrkt saken i öfrigt, ansett den af Kongl. Maj:t föreslagna tillökningen i portosatserna vara något för hög, hafva ytterligare beräkningar skett, och på grund deraf anser jag mig nu kunna föreslå, att Andra Kammaren, i öfverensstämmelse med hvad den Första Kammaren redan beslutat, måtte lemna sitt bifall till Kongl. Maj:ts proposition i ämnet, endast med den förändring att den lösen utöfver sjelfva portosatserna, som emottagaren af ett ofrankeradt bref bör erlægga, bestämmes till ett visst och lika belopp för alla dylika bref, och att detta måtte blifva åtta öre, i stället för sex öre, såsom reservanterna föreslagit.

I sammanhang härmed ber jag att få fästa uppmärksamheten på, att första och andra punkterna i den nämnda propositionen ega ett så beskaffadt finansiellt sammanhang med hvarandra, att, då andra punkten skulle föranleda en minskning i postverkets inkomster, derigenom att i densamma föreslås portosatsernas inskränkning till allenast trenne grader, jag icke skulle vilja tillstyrka Kammaren att antaga, hvad som i andra punkten är föreslaget, om den första punkten afslås, emedan de fördelar som förslaget i andra punkten skulle bereda den brevexlande allmänheten, äro beräknade att meddelas endast under den förutsättning, att den i första punkten föreslagna frankeringsfriheten skall i samma mån öka postverkets inkomster, och emedan det under inga förhållanden kan vara lämpligt, att denna kulturanstalt sättes i saknad af de medel, som för dess upprätthållande och vidare utveckling äro behöfliga.

Herr Engman: Jag kan icke annat än gilla det slut, hvartill Utskottet kommit i förevarande fråga. Om fullkomlig frankeringsfrihet infördes, skulle det nemligen kunna leda till så väl obehag för brefemottagare som ökade kostnader för postverket. Ty det kan säkerligen ofta hända, att man mången gång blefve besvärad med alldeles obehöriga bref, hvilka man, okunnig om dess innehåll, förleddes att utlösa, och å andra sidan kanske lika ofta, då emottagaren af brevets yttre kunde sluta till dess innehåll, att han vägrade lösa detsamma, hvaraf följden då blefve att postverket finge befordra en hop bref utan den ringaste ersättning.

På dessa och de af Utskottet anförda skäl yrkar jag bifall till Utskottets förslag; synnerligast som det oftast är lika angeläget för afsändaren som emottagaren att brefven framkomma till egaren, som boende långt från postanstalt skulle få länge lefva okunnig om till honom adresserade bref funnes eller ej.

Herr Abraham Rundbäck: Emot de skäl som blifvit anförda dels i Kongl. Generalpoststyrelsens förslag och dels af en ledamot å Statsrådsbänken för det framställda förslaget till frankeringsfrihet vid inhemsk brefvexling tillåter jag mig att åberopa de af Herr Departementschefen i Kongl. Generalpoststyrelsen Winroth i hans emot Kongl. Generalpoststyrelsens beslut i förevarande fråga afgifna reservation anförda skäl, hvilka synas mig så talande och öfvertygande, att de bestämt min åsigt i denna sak. Dessa skäl kunde i korthet sammanfattas sålunda, dels att ifrågasatt varande reform icke är af behovet påkallad, sedan ett medelportosystem numera tillämpas, dels att olägenheterna deraf icke uppvägas af fördelarne, eller att åtminstone bådadera väga lika, dels ock att den påräknade fördelen af högre inkomster för statsverket möjligen komme att slå ut med förlust. Hvad som åtminstone alltid är säkert, är att denna anordning skulle betydligt öka posttjenstemännens besvär och således komma att äfven öka administrationskostnaden i icke obetydlig mån. När dertill kommer en möjlig frestelse för posttjenstemännen att tillägna sig den vid utlemnandet af ofrankerade bref bekomna lösen, i stället för att låta den komma postverket till godo, synas sannerligen ganska talande skäl förefinnas emot antagandet af dessa förslag. Att äfven poststyrelsen ansett en sådan frestelse för posttjenstemännen vara ganska stor, torde framgå af den stränga, för att icke säga drakoniska straffbestämmelse, som stadgar att posttjensteman, som försummar att å karta uppföra icke frankeradt bref, gör sig skyldig till böter af 5 R:dr för hvarje sådant bref, utom förpligtelsen att erlägga frankeringsafgiften. Då man nu betänker, att på de större postkontoren vid posternas expedierande ofta råder en feberaktig brådska, som gör det omöjligt för postmästarne att sjelfve öfvervaka expeditionen, lär man finna det ganska möjligt, att ibland befintlige, kanske hundratals ofrankerade bref, ett eller annat, af förbiseende, icke blifver uppfördt å karta. Då sådant måhända dagligen kan inträffa, skulle en stor del af postmästarens lön åtgå till plikter för försummelser, som det kanske icke varit honom möjligt att förekomma eller afhjelpa.

På dessa och de flera skäl, som blifvit af Departementschefen Winroth utförligt utvecklade i hans nyssnämnda reservation, tillstyrker jag bifall till Utskottets hemställan.

Herr Per Eriksson: Då jag äfven inom Utskottet varit med om att afstyrka detta förslag, så har jag gjort det derföre, att jag fruktat att detsamma skulle medföra stora olägenheter på landsbygden, der man i de flesta kommuner har brefväskor, i hvilka brefven inläggas på postkontoret. Nu skulle genom frankeringsfrihetens införande det blifva händelsen, att flera bref, nemligen de ofrankerade, komme att ligga kvar på postkontoret, för att af adressaten i egen person eller genom särskildt bud afhentas; och det skulle alltid vålla tidsutdrägt och besvärligheter. Man vet dessutom, att frankeringsfriheten varit hos oss medgifven i 25 år till år 1860, då den upphäfdes, och jag vill tro, att den då icke upphäfdes utan synnerligen talande skäl. För öfrigt har under de sednaste 10 åren, då jag varit med vid riksdagarne, så vidt jag vet, icke någon motion varit väckt om frankeringsfrihetens införande; men jag anser det

dock klart att, om en sådan frihet hade varit så synnerligen eftersträfvansvärd, nog någon motion vid riksdagen blifvit väckt i detta liksom i alla andra ämnen.

För resten tror jag, om frankeringstvånget afskaffades, att man skulle blifva öfverhopad af en mängd bref, som man icke gerna vill taga emot, såsom från lotterikollektörer i utlandet. De bref, dessa herrar redan nu afsända, äro många, men kanske de snart skulle blifva dubbelt så många; och dessa skulle man lösa ut, utan att förut veta deras innehåll, och der-till betala dubbel portoavgift. Ty det är klart, att man komme att lösa ut dem, då det ju, innan de blifvit brutna, vore omöjligt att få kunskap om, hvad de innehöllo.

Jag yrkar, på skäl jag anført, bifall till Bevillnings-Utskottets före-varande hemställan.

Herr vice Talmannen Mannerskantz: För min del kan jag icke finna annat än att Kongl. Maj:ts förslag är ganska godt. Jag inser icke, hvarför man skall göra sig till förmyndare för allmänheten. Den, som icke vill begagna sig af medgifven frankeringsfrihet vid afsändandet af bref, kan ju slippa det, men hvarföre icke medgifva en sådan frihet åt den som önskar den? Och vidare, den som icke vill taga emot ett ofran-keradt bref, kan ju låta bli att lösa detsamma.

Här har såsom skäl emot den föreslagna ändringen åberopats den olägenhet, som deraf skulle blifva följd för dem, som bo å aflägsna orter i landsbygden, då de icke finge till dem ankommade ofrankerade bref sig tillsända. Men denna olägenhet torde kunna lätt afhjelpas genom en föreskrift, att sådana brefemottagare på samma väg som de erhålla sina frankerade bref, genom en lapp från föreståndaren vid postanstalten underrättas om, att de hafva bref att utlösa. Härigenom förorsakas väl något besvär och omgång, men jag ser icke deri något talande skäl för att hindra den brefskrifvande allmänheten att begagna det afsändnings-sätt för bref, som synes den lämpligast. Att ett sådant sätt är använd-bart, likasom det nu för utländska bref användes, derpå har jag talande exempel från min hemort.

Man har äfven talat om olägenheten af att få lösa s. k. lotteribref; dessa hafva dock äfven hittills för det mesta befordrats ofrankerade, och det är ju intet tvång för brefemottagaren att utlösa detsamma, utan kan det för sådan händelse återsändas.

Hvad som egentligen representationen härvid har att se till är, huru-vida genom den ifrågasatta reformen någon minskning uppkommer i Sta-tens inkomster, eller om man icke snarare har att deraf förvänta en ökad inkomst. Sjelf är jag väl icke i tillfälle att bedöma detta, men då de, som bäst äro initierade i dessa förhållanden, anse att reformen snarast skulle leda till ökade fördelar för statsverket, så vet jag icke, hvarföre man skulle draga i betänkande att bifalla förslaget, hvilket jag yrkar måtte antagas med den förändring i Kongl. Maj:ts proposition, hvar-under densamma blifvit af Första Kammaren bifallen, eller den att en enda tilläggsavgift af 8 öre bestämmes för ofrankerade bref.

Friherre Alströmer: Frankeringsfriheten, som är af de flesta länder antagen, har visat sig medföra stora fördelar, och jag ansåg inom Utskottet alla skäl tala för dess införande äfven hos oss, och jag skulle hafva biträdt förslaget, så vida icke ett skäl, som redan blifvit af en föregående talare härstädes anfördt, bestämt mig att rösta för frankotvångets bibehållande, nemligen det att, då i vårt vidsträckta land postväsendet icke har den utveckling, som det ernått i andra länder, frankeringsfriheten skulle medföra svårighet för dem, som bo å landsbygden i aflägsnare orter att bekomma till dem ställda ofrankerade bref. Men äfven om denna svårighet skulle kunna afhjelpas derigenom, att mottagarne lemnades underrättelse om ankomsten af sådana bref, torde det kunna ifrågasättas, om icke i allt fall stora kostnader, genom sålunda ökad besvär, komme att drabba postverket. Under sådant förmenande har jag biträdt Utskottets förslag.

Man har talat om obehaget af att blifva besvärad med bref, som man helst velat undgå att lösa, om man känt deras innehåll; men jag tror att en sådan farhåga icke behöfver tillmätas stor betydelse; tiggarebref eller andra, af hvilkas framkomst emottagaren har det minsta intresset, betalas nog af afsändaren, som annars befarade att de möjligen komme att förblifva outlösta. För utländska bref råder dessutom redan frankeringsfrihet, och från inhemska orter lär man väl sällan blifva besvärad med ofrankerade bref af det äfventyrliga innehåll, hvarmed man stundom från utlandet uppvaktas.

Herr vice Talmannen Mannerskantz: Då jag nu erhållit skriftlig del af Första Kammarens beslut i denna fråga, hvilket tillförene blifvit mig ofullständigt muntligen meddeladt, får jag, med frånträdande af nyss framställda yrkande, hemställa att Kammarerna, i likhet med Medkammaren, måtte bifalla Kongl. Maj:ts förslag med den förändring, att en enda tilläggsafgift af 8 öre bestämmes för ofrankerade bref.

Herr Palander: Jag kan icke annat än instämma uti det yrkande Herr vice Talmannen nyss framställt. Jag har nemligen med stor glädje helsat det förslag från postverkets sida, hvilket här föreligger till behandling, derföre att jag anser att allt, som kan göras för att, vare sig i det ena eller andra afseendet, lätta kommunikationerna, är till en stor fördel för landet. Alla betänkligheter, som här anförts emot frankeringsfrihetens införande, tror jag också äro af beskaffenhet, att de gerna kunna falla för de fördelar, som en dylik frihet skulle medföra. Det har händt vid mer än ett tillfälle, att detta frankeringstvång tillskyndat mig personligen stora olägenheter. Bland annat erinrar jag mig, att jag en gång hade skrivit ett mycket viktigt bref till en döende person; men emellertid inträffade, att det påsatta frimärket afföll, och brevet kom följaktligen aldrig fram. Naturligtvis hände det mig, såsom hvarje annan person i dylikt fall. Jag fick icke förr än långt efteråt någon kunskap om, att brevet icke var framkommet, ty det blef qvarliggande på posten.

Man har här talat om, att genom frankeringstvångets upphäfvande man skulle löpa fara att blifva öfverhopad med utländska lotteriprospekter, tiggeribref och dylikt. För min del tror jag deremot att, om några

bref komma att frankeras, det blir just dessa; frankeras de icke, så kunna afsändarne vara vissa om, att icke vinna det ändamål, som med brefven afses. Jag föreställer mig åter, att de ofrankerade brefven hufvudsakligen komma att utgöra sådana, som nu icke blifva skrifna, derföre att man icke har något frimärke, ej heller kan skaffa sig ett sådant.

För öfrigt håller jag före, att just i det faktum, att i alla europeiska länder, med undantag af Ryssland, Spanien och Portugal — hvarifrån vi väl minst af alla i dylika fall böra taga exempel — frankeringstvånget upphört, och i den erfarenhet dessa länder lyckats förvärfva om saken, ligger en så god fingervisning, att vi tryggt böra kunna gå in på det förslag till frankeringsfrihetens införande, som här blifvit framställt.

Herr Lars Pehrsson i Hjulsta: Jag begärde ordet för att bemöta Herr vice Talmannens yttrande. Han påstod nemligen, att de olägenheter, man förespeglat skulle uppkomma på landsbygden till följd af ifrågavarande frankeringsfrihetens införande, skulle kunna undanrödjas derigenom, att ifrån postkontoret utskickades till de personer, som erhållit ofrankerade bref, s. k. lappar eller aviser med underrättelse om att sådana bref ankommit. Jag vill dock hemställa, huruvida olägenheterna dermed skulle vara afhjelpa, då ju på landsbygden, der man ofta kan hafva tre eller fyra mil till postkontoret, man alltid finge fara in till postkontoret, eller skicka särskildt bud dit för att afhemta de ofrankerade brefven, sedan man på nyssnämnda sätt erhållit kunskap om att de funnes å postkontoret liggande. Nu är det ett helt annat och bättre förhållande, då hvarje socken har sin väska, och alla brefven följa med ut i den för att delas ut inom socknen. Man bör äfven tänka sig, att det finnes en mängd personer på landet, i synnerhet fattigt folk, som sällan erhålla några bref, kanske på sin höjd två, tre gånger om året. Dessa bref kunna dock vid sina tillfällen vara ganska viktiga. Skulle nu frankeringsfrihet medgifvas, så kunde det ju hända, att till följd af den tidsutdrägt, som alltid komme i fråga vid utfäende af ett ofrankerat brev från postkontoret, och om ett sådant brev innehölle viktiga ärenden, såsom en arfstvist eller något dylikt, dessa personer härigenom komme att förlora fatalierna, eller råka ut för något likartadt missöde.

Äfven är det min tanke, att genom frankeringstvångets upphäfvande postverket skulle göra en stor förlust derigenom, att flera bref icke komme att af adressaterna utlösas, utan blefve å postkontoren kvarliggande, sedan de blifvit utan ersättning befordrade till sin bestämmelseort. Man kunde nemligen icke tvinga adressaten att lösa ut brefvet, ty det skulle naturligtvis alltid stå i hans eget skön att i detta fall göra, huru honom bäst behagade.

Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan om afslag å den Kongl. propositionen i denna punkt.

Herr Statsrådet von Ehrenheim: Jag kan icke underlåta att beröra några anmärkningar, som här blifvit mot frankeringsfrihetens införande framställda.

En talare ville hafva uppmärksamheten särskildt fästad derpå att, då frankeringsfriheten en gång varit gällande, men sedermera blifvit af-

skaffad, det måtte hafva varit några synnerligen talande skäl, som verkat frankeringstvängets återinförande. Dessa skäl äro dock — något, hvarom hvar och en lätt kan öfvertyga sig — fullständigt anförda i Kongl. Maj:ts nådiga proposition, och visar det sig der, att frankeringsfriheten upphäfdes hufvudsakligast derföre, att man önskade vinna en bekvämare kontroll å portoafgifternas behöriga redovisning. Nu är det dock af Poststyrelsen ådagalagdt, att åtskilliga förhållanden sedan dess inträdt, som göra att för detta ändamål den ifrågavarande inskränkningen numera icke är nödvändig, och att ytterligare åtgärder, om så skulle behövas, skola kunna för ändamålet vidtagas. För öfrigt är det klart, att en inrättning, sådan som postbefordringen, väl bör vara underkastad en noggrann kontroll, att man icke för åstadkommande af denna kontroll bör anstränga sig så, att man derigenom allt för mycket besvärar den allmänhet, som af inrättningen skall draga nytta.

Man har å andra sidan talat om de olägenheter för breffvexlingen på landsbygden, som skulle blifva en följd af frankeringsfrihetens medgifvande, och jag vill icke bestrida, att icke, till en början och innan förhållandena hunnit blifva ordnade, sådana olägenheter på sina ställen skulle kunna uppkomma; men jag anser dem i allt fall icke så oöfvervinnerliga, som man här tyckes föreställa sig. Nästan aldrig eller åtminstone blott undantagsvis uttager en person, som är bosatt på landet, själf sina bref från postkontoret, utan det sker merändels genom den person, som har postväska. Med denne person skulle lätt nog en anordning kunna träffas om de ofrankerade breffvens utlösande, och tror jag, att härigenom icke mycket besvär skulle förorsakas, då säkerligen de flesta bref man erhåller hädanefter som hittills skola vara frankerade, och de ofrankerade endast undantagsvis förekomma.

Olägenheter måste dessutom vägas emot fördelar, och det kan, såsom den värde representanten från Carlskrona påpekat, vid vissa tillfällen vara af utomordentlig vikt, att ett bref kommer fram inom viss tid, och om jag då icke eger ett frimärke till hands, eller detsamma under vägen bortfaller, kommer aldrig breffvet adressaten till handa. Att saken icke heller saknar praktisk betydelse visar sig derutaf, att under åren 1866—1867 ej mindre än 11,000 bref blifvit kvarliggande på postanstalterna, emedan de såsom ofrankerade icke kunnat befordras; och huru många som icke blifvit skrifva, just derföre att breffskrifvaren ej egt något frimärke eller kunnat förskaffa sig sådant, låter sig naturligtvis icke beräkna.

Jag tror således, att denna sak väl förtjenar Kammarens uppmärksamhet, och att den fördel för allmänheten, som man afsäger sig, i fall man afslår hvad Kongl. Maj:t här föreslagit, är någonting, som man vid flera tillfällen kommer att sakna.

Herr Borg: Gerna medgifves att frankeringsfrihet är nyttig, men jag tror likväl, att den i vårt land icke är så särdeles behöflig. Sedan medelportosystemet infördes, har allmänheten ganska lätt att förse sina bref med frimärken, motsvarande afgiften i förhållande till breffvets vikt, och om något misstag vid bedömandet af denna skulle vara af afsändaren begånget, veta vi att, enligt gällande föreskrift, med frimärke försedt bref fortskaffas, äfven om dess vikt betingat åsättande af ännu ett märke.

Nu föreliggande förslag är icke så alldeles nytt. Det torde måhända vara bekant att redan år 1846 Kongl. Generalpoststyrelsen genom dess då varande chef Baron Hamilton väckt förslag till en reform i denna rätning. Postförvaltarne i riket blefvo deröfver hörde, men, så vidt jag har mig bekant, vann förslaget icke tillstyrkande af någon, vare sig äldre eller yngre postförvaltare. Jag tror att detta förslag äfven blef till Kongl. Maj:ts nådiga bepröfvande öfverlemnadt, men den föreslagna åtgärden blef dock aldrig genomförd. Huruvida denna fråga af Rikets Ständer blifvit behandlad, är jag för närvarande ej i tillfälle upplysa.

Nu är det en sanning att postväsendet under sednare tider gått en stadig utveckling till mötes till fromma för den brefvexlande allmänheten, och att postverkets nuvarande styrelse med all flit i den vägen åstadkommit allt hvad hittills göras kunnat; sannolikt skall denna inrättning ock, i likhet med hvarje annan, allt mera utveckla sig till att uppfylla tidens fordringar; likväl vågar jag påstå, att man bör noga betänka sig, innan man antager föreliggande förslag, som jag icke kan förneka har många fördelar för sig; men efter mitt förmenande kunna dessa fördelar ej uppväga de olägenheter och förvecklingar, som frankofriheten i vårt glest bebodda land skulle komma att medföra.

Här har ock redan blifvit påpekadt, hvilka olägenheter frankeringsfriheten skulle medföra för brefemottagare i aflägsna landsorter, och man har å andra sidan tänkt sig, att dessa olägenheter icke vore af så stor betydelse, då det numera i allmänhet icke är långt afstånd mellan postanstalterna, samt att, då det vanligen finnes någon korrespondent, som får sin post med lösväska, ofrankerade bref till hans grannar deri kunde utsändas och lösen derfor sedan återgå till postanstalten. Men, mina Herrar, jag känner för egen del, och jag torde icke vara ensam om den erfarenheten, huru svårt det är att få in lösen för ofrankeradt bref, om jag utsändt det på egen risk. Vanligen praktiseras det så, att bref till emottagare, som sjelf icke har posträkning eller lösväska vid postkontoret, utsändes till honom i pastors, fogdens eller länsmannens lösväska, men jag fruktar att det af dem skulle komma att anses såsom, och äfven i verkligheten blifva, ett ganska tungt onus, om man skulle i deras väskor utsända ofrankerade bref och besvara dem med uppbärandet af lösen derfor.

Dessutom skulle detta expeditionssätt medföra en ganska stor risk för postmästarne, hvarigenom måhända deras i allmänhet ringa inkomster skulle blifva i betydlig mån medtagna, och en sådan risk hoppas jag att ingen rimligtvis vill utsätta dem för.

På dessa och af flera talare redan anförda skäl yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Herr Axel Bergström: Jag ber att en kort stund få betrakta förevarande fråga från en synpunkt, hvarifrån den hittills under denna öfverläggning, så vidt jag förnummit, icke blifvit skärskadad. Huruvida det må vara lämpligt och nyttigt, att frankeringstvånget än vidare bibehålles i vårt land, eller ock afskaffas så, att frihet från frankering må kunna inträda, är en fråga af uteslutande administrativ natur och beror således enligt vår statsrätt på Kongl. Maj:ts afgörande. Hade Kongl. Maj:t ansett lämpligt att medgifva frihet från frankeringsskyldighet utan

att i sammanhang dermed stadga högre portosats för ofrankerade än för frankerade bref, då hade en sådan reform grundlagsenligt kunnat af Kongl. Maj:t genomföras utan Riksdagens hörande. Den frihet från frankering af vissa slags bref, hvilken år 1835 medgafs, men år 1860 efter införande af medelportot och frimärkena åter afskaffades, tillkom och upphörde, så vidt jag ej misstager mig, endast på grund af förfoganden, som af Kongl. Maj:t i administrativ väg vidtogos och, enär förhöjning eller nedsättning af portosatsen icke kom i fråga, grundlagsenligt kunde vidtagas. Nu deremot har Kongl. Maj:t funnit ofrankerade bref böra betinga högre porto än frankerade; hvadan, då postmedlen enligt 60 § Regeringsformen räknas till bevillningar, Riksdagen eger att bifalla eller afslå propositionen om förhöjningen i porto för ofrankerade bref.

Härvid synes mig Kammaren handla riktigtast, om den företrädesvis skärskådar frågan, huruvida det må vara lämpligt, att en högre portosats för ofrankerade bref af emottagaren erlägges, och ej så mycket, som hittills under öfverläggningen skett, inlåter sig i bedömande af det rent administrativa ärendet, hvars kärnpunkt är frågan om lämpligheten eller olämpligheten af frankeringstvång. För min del har jag städse varit emot, att Riksdagen inblandade sig i administrationen, hvars jemna och säkra gång derigenom lätteligen kan förryckas.

Herr Statsrådet Ehrenheim har här upplyst, att de ökade inkomster för postverket, hvilka påräknats såsom en följd af frankeringstvångets afskaffande, varit afsedda att fylla den brist i samma inkomster, som antagligen, åtminstone i början, komme att visa sig, dels genom antagande af allenast tre särskilda kategorier af bref med afseende å deras vikt och stadgande af blott tre portosatser, nemligen enkel, dubbel och tredubbel, dels ock derigenom, att postförsändelser tyngre än 50 ort hänfördes till paketer. Af denna upplysning framgår, att nödigt afseende å postverkets ställning bjuder att icke bifalla hvad Utskottet i öfvensstämmelse med den Kongl. propositionen i andra punkten rörande inskränkning till trenne af de clika portosatserna för inrikes bref, och tyngre sådanas hänförande till paketer föreslagit, med mindre att frankeringstvånget jemväl afskaffas. Då nu, enligt mitt omdöme, bifall till Utskottets förslag i andra punkten är synnerligen önskvärdt, såsom beredande fördelar icke alienast åt den brevexlande allmänheten, utan äfven för posttjenstgöringen, finner jag äfven deri ett skäl att önska afskaffande af frankeringstvånget.

Till följd häraf får jag hemställa, att Kammaren ville, med afslag å Utskottets förslag i första punkten, bifalla det af Herr vice Talmannen Mannerskantz gjorda yrkande.

Friherre Koskull: Jag får för min del yrka bifall till Utskottets betänkande i den föredragna punkten. Följden af frankeringstvångets upphäfvande blefve helt säkert den, att mången öfverhopades af ofrankerade bref. Man säger visserligen, att det står hvar och en fritt att neka att emottaga sådana bref, men huru skulle man kunna våga att göra detta, då man ju sällan eller aldrig kunde på förhand känna innehållet af ett sådant bref, hvilket man på den grunden att det vore ofrankerad afsade sig. En person kan t. ex. hafva förmynderskap, som bereder honom en vigtig korrespondens, fatalier skulle kunna blifva försummade

genom ett sådant vägradt mottagande af bref. Jag tror att vi kunna vara belåtna så som vi för närvarande hafva det. Hvad det beträffar att någon i saknad af frimärke icke skulle vara i stånd att öfverskicka ett angeläget bref, så finner jag för min del detta skäl ganska svagt. Den som har ett viktigt bref att afsända skaffar sig väl ett frimärke, och en omtänksam person som begifver sig ut på en resa, hvarunder det skulle kunna möta någon svårighet att erhålla frimärken, förser sig säkerligen med sådana på förhand. Jag får af dessa skäl yrka bifall i den ifrågavarande punkten.

Herr Granlund: Att man förr hade rättighet att under vissa förhållanden afskicka ofrankerade bref är efter min tanke icke något skäl att nu upphäfva frankeringstvånget, sedan en lika porto för inländska bref inträdt medelst frimärken, af hvilka man i allmänhet förser sig för tillfälliga behof. Hvertill ett dylikt stadgande skulle kunna leda, kan man för öfrigt redan nu se genom exemplet af bref från åtskilliga främmande länder, som hitkomma ofrankerade. Så är t. ex. korrespondensen på Nordamerika nu för tiden ganska stor. En mängd emigranter hafva tagit sig för att hitskicka bref ofrankerade. Dessa blifva ganska ofta icke uttagna, utan qvarligga högtals å postkontoren, emedan korrespondenterna ofta missbrukat sin rätt att utan att betala brefven skrifva till ofta obekanta personer i fullkomligt för dem likgiltiga ämnen -- man har till slutet upphört att läsa dessa bref. Emellertid har det ej sällan händt att viktiga papper, t. ex. vexas på detta sätt blifvit liggande och gått förlorade. Vidare skulle mången genom den af Kongl. Maj:t föreslagna förändringen sannolikt blifva öfverhopad med tiggarebref och flera likartade, och brefvens lösen skulle ändå kosta mottagarne 8 öre mer än hvad af afsändarne skulle betalas. Embetsmän, som få sig bref tillsända, med en mängd förfrågningar, icke kunde de gern riskera lösa brefven, ty ett eller annat kunde vara viktigt -- och icke voro de skyldige sjelfva betala lösen, ej heller kunde de debitera embetsverket; huru skulle de göra?

Derföre när ej en brefskrifvare vill bekosta ett så billigt medelporto vi hafva, förtjenar han ej att hans bref med nära dubbel afgift betalas af emottagaren -- åtminstone i de flesta fall. Man har sagt, att det skulle vara lätt äfven på landsbygden att få sådana ofrankerade bref sig tillsända. Jag kan icke förstå, att det skulle kunna ske på annat sätt, än att man finge hålla sig kommissionärer, som utlöste dessa bref, ty postmästaren skulle icke bry sig om sådana bref, om hvilka han ju icke kunde veta om de skulle bli utlösta eller ej. I de länder, der ett sådant förhållande eger rum, måtte det vara vanan hos allmänheten som gör att missbruk ej sker, jag tror deremot att åtminstone till en början ganska många förvecklingar hos oss skulle härigenom uppstå.

Herr Rylander: Jag för min del finner betänkligheterna vid att antaga Kongl. Maj:ts förslag ganska stora. Generalpostdirektören har visserligen lemnat den upplysningen att 11,000 bref qvarligga obefordrade, emedan de sakna frimärken, och att på många bland dessa frimärken varit påsatta, men affallit. Ja, sådant kan väl vara möjligt, men jag är öfvertygad derom, att minst 111,000 bref skulle blifva qvarliggande out-

lösta, om ofrankerade bref skulle komma att af postverket mottagas och befordras. Hvilka olägenheter skulle icke denna frihet att afskicka obetalda bref medföra i synnerhet för aflägsse boende? Man säger, att man kan låta bli att utlösa ett ofrankerat brev, om man så vill. Ja, men huru skall man veta huruvida ett brev förtjänar utlösas eller icke? Man kan ju icke en gång veta från hvem det är, om man icke händelsevis känner stilen å utanskriften. För min del får jag förklara att, om detta Kongl. Maj:ts förslag antages, kommer jag att i tidningarne tillkännagifva, att jag aldrig kommer att utlösa något ofrankerat brev. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Efter det öfverläggningen nu förklarats slutad, framställdes propositioner å så väl bifall till Utskottets förslag som afslag derå och antagande af Kongl. Maj:ts proposition, dock med den af Herr vice Talmannen Manner-skantz deri föreslagna förändring. Då ja förklarades öfvervägande för Utskottets hemställan, begärdes votering, hvarefter uppsattes, justerades och anslags följande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Bevillnings-Utskottet hemställt i första punkten af dess Betänkande N:o 11,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å nämnda hemställan, bifallit Kongl. Maj:ts förslag om frankeringstvångets upphäfvande, dock med den förändring, att en enda tilläggsafgift af 8 öre bestämmes för ofrankerade bref.

Voteringen utföll med 127 ja mot 26 nej, hvadan Utskottets hemställan bifallits.

Punkten 2.

Herr Statsrådet von Ehrenheim: På sätt jag redan vid första punkten erinrade, har denna punkt ett finansiellt sammanhang med den första punkten. Det är nemligen förutsättningen af frankeringstvångets upphörande, som föranlett Kongl. Maj:t att föreslå införandet af endast trenne portosatser. Under närvarande förhållanden, skulle genom denna reduktion af portosatserna förlusten per år efter beräkning uppgå till icke mindre än 84,000 R:dr, och om äfven denna beräkning, i följd deraf att första hälften i December blifvit lagd till grund för beräkningen, ställer sig nog högt, skulle förlusten i allt fall med visshet blifva högst betydlig och så betungande, att det icke är rådligt för postverket att underkasta sig densamma. Jag får derföre anhålla att, då Kammaren vid behandlingen af den första punkten icke bifallit Kongl. Maj:ts proposition, Kammaren nu icke heller måtte bifalla denna punkt.

Vidare

Vidare anfördes ej. På framställd proposition afslogs Utskottets hemställan i denna punkt.

Punkterna 3—5.

Biföllos.

Punkten 6.

Friherre Koskull: Jag ber att få fästa Kammarens uppmärksamhet på hvad Utskottet yttrar i motiveringen af denna sjette punkt. Deraf framgår tydligt, att rekommendationsafgiften hädanefter skulle komma att ökas med 10 öre, om man vill hafva postverkets intyg på huru stort belopp som i det rekommenderade brefvet är inneslutet. Det kan ofta vara af mycken vikt för afsändaren att kunna styrka, att mottagaren verkligen bekommit det mottagna beloppet. Det finnes eljest intet hinder för honom att säga: det stod visserligen utanpå edert bref, att det innehöll 500 R:dr, men det fanns deri blott 400. Afsändaren har sålunda ingen garanti för att hvad han afskickat äfven måste erkännas såsom bekommet, såvida han icke genom erläggande af 10 öre utöfver rekommendationsafgiften vill förskaffa sig ett intyg om den inneslutna summans belopp. Vilja vi icke gå in på denna förhöjning af 10 öre, så måste vi således afslå denna punkt.

Herr Statsrådet von Ehrenheim: Rekommendationsafgiften afser naturligtvis endast att tillförsäkra afsändaren ersättning af postverket för det förkomna beloppet. Vill han tillika förvissa sig om ett bevis, att mottagaren verkligen bekommit det i det assurerade brefvet inneslutna beloppet, så måste han erlagga en tilläggsavgift af 10 öre. Det i denna punkt föreslagna stadgandet bör så mycket mindre möta något motstånd af Kammarerna, som kostnaden för afsändande af rekommenderade bref i allmänhet bör ställa sig billigare efter Kongl. Maj:ts förslag än för det närvarande.

Öfverläggningen var slutad. Punkten bifölles.

Punkterna 7 och 8.

Biföllos.

Punkten 9.

Herr Statsrådet von Ehrenheim: Då denna punkt har ett ovilkorligt sammanhang med den andra punkten, i hvilken, i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts proposition, föreslogs ett 3:gradigt porto, så får jag fästa Kammarens uppmärksamhet på nödvändigheten att afslå äfven den nu föredragna punkten.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan afslogs.

Punkten 10.

Bifölles.

§ 8.

Föredrogs ånyo och bifölles Bevillnings-Utskottets memorial N:o 12, i anledning af återremiss i viss del af Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 8, angående villkoren för brännvins tillverkning och försäljning.

§ 9.

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets utlåtande N:o 43, i anledning af väckta motioner åsyftande ändringar i gällande strafflag; och anförde vid

Punkten 1.

Herr Hedin: Jag skall endast en mycket kort stund upptaga Kammarens tid. Från det ögonblick, då jag märkte att ett oblidt öde skulle undanskjuta behandlingen af min motion ända intill slutet af riksdagen, kunde jag mycket väl förstå, hvilken utgång väntade frågan om strafflagens revision. Att nu, midt under den allmänna brådskan, besvära med en granskning af det föreliggande utlåtandet, vore ändamålslost. Jag har äfven ett annat skäl härtill. När den 2 sistlidne Mars Lagutskotts-sekreterarens arvode här diskuterades, yttrade Utskottets ordförande — till svar på den anmärkningen att Lag-Utskottets utlåtanden i allmänhet vore afstyrkande och därför helt korta, samt sålunda lätt uppsatta — att det ofta fordras mycket större skicklighet, för att motivera ett afstyrkande än ett tillstyrkande af en motion. Ja, arvodet blef bestämdt till det belopp, Stats-Utskottet föreslagit, men trots detta lägre belopp, är det förevarande utlåtandet så motiveradt, att jag blifvit riktigt förskräckt. Det bör då ej förundra, att jag beslutit taga sommaren på mig till förberedelser, innan jag vågar inlåta mig i strid med ett Utskott, som har så förkrossande vapen.

Vidare yttrades ej; och blef hemställandet bifallet.

Punkterna 2—4.

Biföllos.

§ 10.

Föredrogs ånyo och bifölles Lag-Utskottets utlåtande N:o 44, i anledning af väckt motion om tillägg till gällande föreskrifter angående rättigheten att ransaka efter stulet gods.

§ 11.

Vidare föredrogs ånyo och blef likaledes bifallet Stats-Utskottets utlåtande N:o 78, öfver väckt motion om förändring af uppvärmnings- och luftvexlingsanstalterna i Första Kammarens sessionsrum.

§ 12.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets Utlåtande N:o 79, i anledning af väckt motion om nedsättning af den godtgörelse, som till åtskilliga stapelstäder nu utgår såsom ersättning för mistad tolag.

Herr Nils Larson: Frågan om tolagen har sedan 1828—1830 årens riksdag vid nästan alla riksdagar varit föremål för behandling, och det förslag jag i min motion framställt har föregåtts af en redan vid 1859—1860 årens riksdag af mig i samma ämne väckt motion, åsyftande, liksom den nu under pröfning förevarande, att Svenska folket icke under denna titel mer än under någon annan måtte varda onödigtvis betungadt med en öfver höfvan dryg och tryckande beskattning. Samma tanke har ock ej allenast under Riksdagarnes förhandlingar utan äfven i andra offentliga myndigheters utlåtanden på 1830-talet varit yttrad. Jag vill här lemna Kammaren en framställning af denna frågas behandling sedan den tiden.

I anledning af hvad på 1828—1830 årens riksdag i frågan förekommit, anbefalldes Kongl. Maj:t den 22 April 1830 Kommerse-kollegium att undersöka, huru och i hvad ordning städer, som då åtnjoto tolag, kommit till denna fördel; i hvad måtto förbindelser och skyldigheter å städernas sida stått eller stå i sammanhang med denna rättighet; om de villkor, hvarunder tolag är beviljad, fortfarit eller upphört eller icke blifvit uppfyllda; om tolag, då den beviljades, varit beräknad att utgöra något visst belopp, svarande emot bestämdt ändamål; huruvida denna tolags sedermera och för det dåvarande utgjort mer eller mindre än vid dess beviljande varit afsedt; samt om och huruvida någon ordning iakttagits till vinnande af kontroll och säkerhet, att inkomsten genom tolag användes till ändamål, hvartill den egentligen blifvit anslagen.

Efter en redogörelse för uppkomsten af tolagen, som i medeltal under åren 1827—1831 i det hela uppgått till 313,867 R:dr banko årligen, yttrade kollegium uti sin den 28 Februari 1834 till Kongl. Maj:t i anledning af den nådiga befallningen afgifna berättelse, bland annat, att det ej låte sig förenas med rättvisa i beskattningsväg, att i följd af höga tolagsafgifter, som ej drabba borgerskapet ensamt utan alla konsumenter i och utom staden, den ena stapelstadens borgerskap vidkändes vida mindre bidrag till staden än borgare i en annan stad; att med god ordning instämde, att ett stadgande funnes, som bestämde hvartill tolagsafgifterna finge användas, på det ej, såsom då skedde, denna afgift i en stad må ingå i stadskassan för bestridande af hvarje slags behof eller användas till föremål, som ville synas för densamma alldeles främmande, såsom för fattigvård kyrkobyggnad, aflöningar o. s. v., hvaraf största delen endast rörde städernas innevånare och ej landets, som likväl indirekt i högst väsendtlig mån vidkändes tolagsafgifterna; och att med skäl kunde sägas, att då tolag är en allmän beskattning, Staten borde ega att kontrollera, huru den af städernas borgerskap förvaltas och användes. Kollegium hemställde, huruvida icke Kongl. Maj:t funne lämpligt låta den då tillsatta tullkomitéen afgifva närmare yttrande rörande reglering af tolagen.

Den 15 Mars 1834 anbefalldes bemälda komité att till Kongl. Maj:t inkomma med yttrande angående grunderna för en reglering af berörda afgifter. Komitén afgaf den 16 Maj samma år sitt betänkande, och yttrade deri bland annat, att allmänheten, som i mer eller mindre mån deltagit i afgiften, syntes hafva rätt att fordra, det den uppfyller sin bestämmelse, och att, om denna förändras eller alldeles upphör, afgiften i förhållande derefter må jemkas; att härtill skulle leda, om Kongl. Maj:t täcktes anbefalla dess öfverståthållare i Stockholm och befallningshafvande i de län, der stapelstäder funnes, att, i närvaro af magistraten och borgerskapet eller dess deputerade, anställa undersökning uti hvarje stapelstad, om de villkor hvarpå och de ändamål hvartill tolag eller andra afgifter å handel och sjöfart blifvit fastställda, huru de användas och hvilka anstalter, som för handel och sjöfart eller andra med afgifterna afsedda ändamål äro vidtagna eller ytterligare erfordras, samt derefter söka tillvägabringa möjlighet att hänföra tolagen till enhet uti alla städer, samt till Kongl. Maj:ts nådiga stadfästelse annåla bestämda och förenklade taxor, som kunde tjena allmänheten till efterrättelse, med bibehållande af borgerskapets rättighet att sjelfva ombesörja uppbörden af afgifterna, beräknade efter tullvärde, samt, på sätt och i den ordning förhållandena i hvarje stad kunde föranleda, förordna om deras användande till de föremål, hvartill de blifvit bestämda, men under dermed förenad skyldighet att öfver så beskaffade afgifter föra särskild räkning, som borde undergå revision, hvaruti en af Öfverståthållaren i Stockholm och af Konungens befallningshafvande i hvar sitt län dertill utsedd person borde deltaga för att kunna deröfver afgifva berättelser till bemälda embetsmyndigheter, hvilka derefter borde till Kommersekollegium anmäla till hvad belopp inkomsterna af handeln och sjöfarten föregående året i hvarje stapelstad uppgått, samt huruvida de blifvit till dermed bestämda ändamål använda.

Vid 1834—1835 årens riksdag väcktes af dåvarande ledamoten af Borgareståndet, sedermera Statsrådet Jonas Wærn motion: "att all tolag måtte med nästkommande (1835) års början varda upphäfven och afskaffad". Borgareståndet vägrade med stor pluralitet remiss af motionen, men i anledning deraf väcktes vid samma riksdag på Riddarhuset af grefve Cronhjelm en motion i samma syftning, hvilken Ridderskapet och Adeln ansåg böra öfverlemnas till grundlagsenlig behandling. Den remitterades således till vederbörligt utskott, och sedan detta med utlåtande i ämnet inkommit, beslöto Rikets Ständer att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta företaga en så beskaffad undersökning angående tolagens tillkomst och användande, som af Kommersekollegium och förenämnda komité blifvit föreslagen, samt att Kongl. Maj:t derefter behagade till Rikets Ständer aflåta förslag till dels reglering af stapelstädernas tolagsinkomster, dels kontroller öfver deras användande till sina bestämda ändamål.

I anledning af denna underdåniga skrifvelse befallde Kongl. Maj:t den 30 Juni 1835 Kommerse-kollegium ånyo att från vederbörande Kongl. Maj:ts befallningshafvande infordra erforderliga upplysningar och utredningar samt förslag till förenklade taxor å afgifterna af handeln och sjöfarten, och Kommerse-kollegium afgaf i följd häraf den 31 December 1838 till Kongl. Maj:t en underdånig skrifvelse, i hvilken collegium, med öfver-

lemnande af alla de på grund af nyssnämnda nådiga befallning till kollegium inkomna utredningar, då föreslog *andra* grunder för regleringen af städernas inkomster än *dem*, enligt hvilka dessa upplysningar blifvit meddelade.

Kongl. Maj:t har den 3 September 1839 godkänt berörda, af Kommersekollegium förändrade grunder och förständigat *dels* Öfverståthållaren och Kongl. Maj:ts befallningshafvande att inkomma till kollegium med nya uppgifter och yttranden, *dels* kollegium att, *efter granskning af dessa uppgifter, upprätta och till Kongl. Maj:t insända en allmän tabell, utvisande beloppet af de anslagssummor, hvilka städerna, i utbyte mot direkta inkomster af handeln och sjöfarten och såsom ersättning för eganderätten till tullhus m. m., skulle, i följd af den föreslagna nya regleringen, komma att af Staten uppbära.*

Kommersekollegium anbefalldes att innan 1840 års början till Kongl. Maj:t med underdånigt utlåtande i ämnet inkomma, men i början af nämnda år, den 13 Januari 1840, anmälde Kommersekollegium att af de infordrade upplysningarne kollegium då ännu saknade sådana för Stockholms stad, ehuru Öfverståthållarembetet i behörig ordning blifvit, på sätt Kongl. Brevet den 3 September 1839 föreskref, förständigadt att till kollegium ingifva de anbefallda uppgifterna före den 1 December 1839, och att kollegium derföre icke kunnat inom föreskrifven tid fullgöra denna Kongl. Maj:ts befallning. 1841 ingick Öfverståthållarembetet, med förbigående af Kommersekollegium, direkte till Kongl. Maj:t med en anhållan om ytterligare ett par års anstånd, hvilken skrifvelse remitterades till Kommersekollegium, att derom utlåta sig. Samma kollegium tillstyrkte då, att det begärda anståndet måtte medgiwas, och ifrån den stunden tyckes hos vederbörande en omkastning hafva försiggått i afseende på den reglering man förut tänkt sig af denna fråga. Man tyckes nemligen sedermera endast hafva hållit sig vid formen, endast afsett en förändring i sättet för afgifternas upptagande, men deremot sorgfälligt sökt undvika all inskränkning eller reduktion af desamma. Några skäl finnas ingensstädes anförda, hvariöfver man frångick de åsichter, som förut blifvit uttalade. Det vill nästan se ut, som om oppositionen vid 1840 års riksdag skulle hafva haft någon del i denna omkastning. Man tyckes nemligen hafva ansett för vådligt att under dåvarande förhållanden stöta sig än vidare med Borgareståndet genom att fortsätta arbetet på tolagsregleringen i den riktning, som man förut funnit vara den rätta. Om det så verkligen förhållit sig, kan jag dock icke med full visshet säga, men detta är min enskilda tro. Först år 1844 afgaf Kongl. Maj:t till Riksdagen en Kongl. Proposition, som af Ständerna afslogs. Den gick endast ut på en förändring i formen, och jag har för min del ingenting att anmärka mot att den af Ständerna förkastades. Derefter framställdes af Kongl. Maj:t vid 1856—1858 års riksdag uti Dess till Rikets Ständer den 13 Februari 1857 aflåtna proposition om förändringar i tullagstiftningen, i sammanhang dermed ett förslag angående tolagens reglering. Icke heller då var deri fråga om någon reduktion af tolagen, utan förslaget gällde blott sättet för dess utgörande. Detta synes bäst af det Kommersekollegii utlåtande som för det Kongl. förslaget låg till grund, nemligen Kommersekollegii utlåtande af den 5 November 1856, der det heter: "Utrönandet

af den relativa rättmätigheten af städernas tolagsinkomster, så vidt dessa skulle bestämmas af de mångfaldiga handelsgrenarnes inbördes förhållande och det gagn, landet af den ena eller andra kunde anses hemta, måste, såsom komiterade erinrat, onekligen vara med synnerlig svårighet förenadt". Också inlät kollegium sig icke på något annat än att uppställa ett förslag, hvarigenom städernas inkomster skulle blifva så litet rubbade som möjligt. Den reglering, som då, med en mindre modifikation i det af Kongl. Maj:t framlagda förslaget, beslöts, hade emellertid den effekten, att ersättningen till städerna blef i verkligheten till och med större än den ens behöfde vara för att till fullo betäcka de indragna tolagsavgifterna, hvilket visserligen icke åsyftades men härledde sig från åtskilliga förbi-seenden, dem jag uti min motion närmare påpekat. Stats-Utskottet, som nu besvarat motionen, åberopar hvad Bevillnings-Utskottet vid 1860 års riksdag anförde i anledning af en af mig då väckt motion i samma ämne. Detta betänkande var af de dervid fogade reservationerna tillräckligt vederlagdt. Stats-Utskottet skulle, om det tagit notis om dem, icke hafva kunnat upprepa de misstag, hvartill 1860 års Bevillnings-Utskott gjorde sig skyldigt. Bland motiven för min motion anfördes, såsom af Stats-Utskottet i dess här förevarande betänkande riktigt citeras, att derest vid 1856—1858 årens riksdag ingen annan förändring i tulltaxan blifvit gjord, än att afgiften till handels- och sjöfartsfonden och tolagen tillades då gällande tullsatser, och med antagande att trafiken blefve oförändrad, skulle bruttotulluppbörden komma att ökas med jemnt det belopp, som de tillagda afgifterna tillsammans utgjorde; och då städernas tolagsersättning borde ökas med 5 procent af de belopp, hvarmed tulluppbörden ökades, komme Staten att, utöfver den beräknade ersättningssumman, betala tolag ej allenast för handels- och sjöfartsavgiften med 37,500 R:dr, utan äfven för tolagen sjelf med 40,786 R:dr årligen. Härpå svarar nu Stats-Utskottet i likhet med 1860 års Bevillnings-Utskott: "att Staten betalade tolag för handels- och sjöfartsavgiften och för tolagen sjelf, kunde med lika litet skäl sägas, som att tolagsersättning utginge från de öfriga afkortningar och förvaltningskostnader, hvilka utaf Rikets Ständer af de samfällida tullmedlen utanordnades". Det förefaller mig verkligen förunderligt, att man kan bestrida ett påstående så tydligt som mitt. Efter regleringen skulle tolagen icke upptagas särskildt, utan läggas till tullsaterna, till hvilka äfven lades handels- och sjöfartsavgiften, och då efter den tiden städerna, förutom den då bestämda *normala* tolagsersättningen, beräknad efter medelbeloppet af tolagsuppbörden för åren 1853—1855, skulle äfven såsom dylik ersättning åtnjuta 5 procent af den utöfver ett visst belopp ökade tulluppbörden, så finge städerna sålunda, genom den med så väl handels- och sjöfartsavgiften som tolagsavgiften sammanslagna tulluppbörden, en större inkomst af denna s. k. tolagsersättning än de förut hade af den direkt af dem upptagna tolagen. Jag vill såsom ett exempel härpå anföra förhållandet i Stockholms stad. Under de antagna normalåren, nemligen 1853—1855, utgjorde tulluppbörden i Stockholms stad 3,244,000 R:dr. Då nu dertill lades 10 procent för handels- och sjöfartsavgiften med 324,400 R:dr och $8\frac{1}{2}$ procent för tolagen med 275,740 R:dr, så skulle ju den sammanlagda uppbörden visa sig utgöra 3,844,140 R:dr; och då, enligt den nya regleringen, Stockholms stad skall af en dy-

lik totaluppbördssumma erhålla en tolagersättning af 354,407 R:dr i stället för de förut vid samma totaluppbörd åtnjutna 324,400 R:dr, så är ju skillnaden emellan de tvåne sistnämnde summorna ingenting annat än tolag på tolag och tolag på handels- och sjöfartsafgiften, enär denna tillökning påtagligen måste utgå oberoende af trafikens tilltagande; och vi se här af, att denna alldeles obehöriga tillökning uppgår till icke mindre än 30,000 R:dr, i rundt tal, årligen för blott en enda stad.

Utskottet har vidare, på sidan 8, anfört följande yttrande af 1860 års Bevillnings-Utskott: "När nu tolagen, sådan den i äldre författningar vore städerna tillförsäkrad, i allmänhet utgick i mån af varuvärdet, men tullsatserna i förhållande dertill nedsattes, så visade det sig uppenbart, att, om också en friare tullagstiftning för vissa artiklar medgifvit tullfrihet och följaktligen äfven tolagsfrihet, så hade likväl tolagsafgiften, der förra grunden för dess utgörande qvarstått, i regeln stigit i starkare förhållande än sjelfva tullinkomsten". Detta påstående strider alldeles mot verkliga förhållandet. Enligt de beräkningar, som af Kongl. Maj:t afgafs år 1844, utgjorde tolagen då 10 procent af hela tulluppbörden i medeltal. Under åren 1853—1855 utgjorde den, såsom känt är, $8\frac{1}{2}$ procent af denna uppbörd, och år 1857 icke mer än något öfver 6 procent. Detta är, som jag nyss nämnde, raka motsatsen af hvad Bevillnings-Utskottet vid 1859—1860 års riksdag påstod, och hvilket Stats-Utskottet lagt till grund för sitt nu afgifna betänkande. Efter omförmående derom, att vid 1868 års riksdag en motion inom Första Kammaren väcktes, att antingen tolagen måtte anses inbegripen i tullsatserna, men Staten, i stället för att lemna stapelstäderna det höga ersättningsbelopp, som till dem utginge, sjelf öfvertog kostnaden för de byggnader och anstalter, som för tulluppbörden fordrades, eller ock att åt städerna återlemnades rättigheten att uppbära tolag i sammanhang med annan deras enskilda uppbörd för sjöledes in- och utgående varor — säger Stats-Utskottet vidare, att det afstyrkande utlåtande, som af nämnde Riksdags Bevillnings-Utskott afgafs å denna motion, blef af Riksdagen bifallet. Med det bifallet förhåller det sig likväl på det sättet, att det gafs blott af den ena Kammaren, nemligen den Första. Den Andra Kammaren ogillade Utskottets motivering och förklarade sig vid frågans outredda skick icke kunna i anledning af motionen då vidtaga någon åtgärd. Utskottets utlåtande bifölls således blott af Första Kammaren. Jag har för öfrigt i min motion med rena fakta visat hvad resultatet blef af 1857 års reglering. År 1857, det sista under hvilket tolagsafgifterna erlades efter de gamla grunderna, utgjorde tolagsuppbörden enligt derom af vederbörande magistrater och drätselkommissioner till Kommerce-kollegium afgifna berättelser: i Stockholm 285,543 R:dr, i Göteborg 268,620 R:dr, i Norrköping 41,470 R:dr, i Gefle 4,590 R:dr, i Malmö 15,076 R:dr, eller tillsammans för nu uppräknade fem städer 615,299 R:dr R:mt. Om deremot de bestämmelser, som genom den nya tolagsregleringen stadgades, skulle hafva tillämpats under sistnämnda år, så skulle för det första, *utan beräkning af tolag på tolag och tolag på handels- och sjöfartsafgiften*, nämnda fem städer hafva af Staten uppburit följande tolagersättningsbelopp, nemligen Stockholms stad, på en tulluppbörd af 3,575,608 R:dr, 351,825 R:dr; Göteborg, på 3,700,546 R:drs tulluppbörd, 310,092 R:dr; Norrköping, der tulluppbörden utgjort 535,020 R:dr, 47,996

R:dr; Gefle, på en tulluppbörd af 127,560 R:dr. 13,383 R:dr; och Malmö, på 506,044 R:drs tulluppbörd, 20,042 R:dr, allt riksmünt, eller tillsammans 743,338 R:dr, och således 128,039 R:dr mer än tolagsafgifterna efter de gamla beräkningsgrunderna visat sig hafva i nämnda fem städer under det ifrågavarande året utgjort; och om nu, jemte den förhöjning, som den nya regleringens tillämpning på samma sätt skulle hafva åstadkommit äfven för alla de öfriga till tolag berättigade stapelstäderna, härtill lägges beloppet af den tolagsersättning, som ytterligare skulle hafva tillkommit till följd af handels- och sjöfartsafgiftens och tolagens inberäkande bland tulluppbörden, hvilket belopp på det hela skulle hafva utgjort omkring 80,000 R:dr; — så visar det sig faktiskt, att tolagsafgifterna för hela riket under år 1857 skulle, om den nya regleringens bestämmelser hade tillämpats, med mer än Tvåhundrausen Riksdaler Riksmünt hafva öfverstigit det belopp, hvartill de, enligt förr stadgade grunder, i verkligheten visat sig hafva under samma år uppgått.

Detta faktiska förhållande framställde jag ock vid 1859—1860 års riksdag, då jag, såsom suppleant i Bevilnings-Utskottet, bestämdt uppmanade Utskottet att besvara denna min framställning. Utskottet besvarade likväl icke densamma med ett enda ord. Likaså nu Stats-Utskottet. Orsaken kan icke vara någon annan, än att dessa mina uppgifter icke kunna på något sätt vederläggas. Att tolagen, äfven utan den tillökning som genom den nya regleringen kommit att ega rum, är mycket högre än de utgifter, som af tolagen skola betäckas, framgår ock af de redogörelser öfver användningen, som af vederbörande stapelstäder framlagts. Dessa redogörelser visade, att städerna af denna inkomst hade betydliga behållningar, och att på somliga ställen tolagsmedlen användes till för dem främmande ändamål, såsom badinrättningar, trädplanteringar m. m. Det förekom ock, att en och annan stad, t. ex. Stockholm, icke uppfyller alla de vilkor, som äro föreskrifna för åtnjutande af tolag. Så är det i Stockholm icke staden utan Staten, som eger tullhuset, och som jag förmodar, är det då väl äfven Staten och icke staden, som underhåller det. Det är således för mig en klar sak, att en reduktion af den nu utgående tolagsersättningen är nödvändig, och att Statsverket icke längre bör dermed, på sätt som sker, betungas. Det förslag till underdånig skrifvelse, som Stats-Utskottet tillstyrkt, går icke i den riktningen, utan vill jag derföre ansluta mig till det förslag, som innehålles i Herr Keys reservation, dock så att jag, i olikhet med reservanten, yrkar afslag å Utskottets betänkande, men i öfrigt lika med honom, att Riksdagen måtte till Kongl. Maj:t aflåta en underdånig skrifvelse med anhållan, "att Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, i hvilket förhållande stapelstädernas tolagsersättningar stått, särskildt för hvarje stad för de tolf sednast förflutna åren, till kostnaderna för fullgörandet af de skyldigheter, dessa städer ålegat emot rättigheten att åtnjuta tolag".

Herr Key:

Herr Hierta: Emot Utskottets förslag har jag visserligen icke anmält reservation, men jag vill begagna detta tillfälle för att instämma i den reservation Herr Ahlgren afgifvit och således, med hänvisande till Rikets Ständers vid 1856—1858 årens riksdag fattade och af Kongl. Maj:t den 18 December 1857 fastställda beslut, yrka, att ifrågavarande

motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda. Jag har visserligen hört motionären här framställa åtskilliga skäl, som, enligt hans åsigt, skulle föranleda till ett annat resultat; men enligt min uppfattning har det icke lyckats honom att vederlägga hvad Bevillnings-Utskottet vid 1859—1860 årens riksdag yttrat i detta ämne, och som återfinnes uti det nu föreliggande betänkandet, ur hvilket jag tillåter mig att uppläsa följande stycke (på 8:de sid.): "Vid betraktande af den genomförda regleringen och dess resultat icke blott med hänsigt till en eller annan särskild artikel eller ett eller annat enstaka tidsmoment, utan med regleringens tillämpning på alla handelsartiklar tillsammans och på en längre tidsföljd, vore Utskottet öfvertygadt, att hvarken statsverket eller landet i sin helhet på den verkställda tolagsregleringen blifvit lidande, utan fast heldre att det borde anses såsom en lycklig följd af flera sammanhängande gynnsamma förhållanden, att tolagsregleringen kunnat, på sätt som skett, bringas till utförande." Det är sant, att under de år, då tullinkomsterna stiga, så stiger äfven tolagen, och att, då tullinkomsterna minskas, så minskas jemväl ersättningsbeloppet till städerna; men det synes af hvad jag nyss uppläst, att Bevillnings-Utskottet vid 1859—1860 årens riksdag funnit, att de olika resultaten på det hela kompenserat hvarandra. Jag är äfven öfvertygad, att förhållandena icke sedan dess förändrat sig, ej ens till följd af franska handelstraktaten.

En värd talare har framställt det förslaget, att man borde fastställa ett maximibelopp för städernas tolagsersättning; men med hänsigt till den utredning i ämnet, som Bevillnings-Utskottet vid 1856—1858 årens riksdag lemnat, tror jag att detta skulle falla sig synnerligen svårt.

Med anledning af Herr Keys sist framställda förslag samt med afseende å de anmärkningar, han riktat emot Kommerce-kollegium, kan jag icke annat än beklaga, att den ledamot på Stockholmsbanken, som är medlem af nämnda Kollegium, nu är af sjukdom hindrad att vara här tillstädes, ty han skulle helt visst hafva lemnat ganska värderika upplysningar och fullständigt bemött Herr Keys anmärkningar.

Ett ytterligare skäl hvarför jag instämmer med Herr Ahlgren är det, att ett ständigt återkommande bråk i denna sak icke leder till annan påföljd än en spänning emellan städerna och landet, och deraf kan icke uppkomma något godt resultat.

Man har klagat, att behöriga redogörelser angående användandet af de influtna tolagsmedlen icke afgifvits från städerna, och man har äfven anfört exempel, som visa att dessa medel understundom blifvit använda till andra ändamål än sådana, som derfor blifvit bestämda. Men jag vill fästa Kammarrens uppmärksamhet på, att, då dessa inkomster ingå i städernas allmänna budget, och det sålunda kan hända, att en del deraf något år användes till annat ändamål, än Kongl. Maj:t för hvarje särskild stad föreskrifvit, såsom t. ex. till planteringar och dylikt, så måste i sådant fall andra inkomster än tolagsmedlen ett annat år användas för uppförande af tullhus eller packhus o. s. v. Äfven tror jag, att man vid afgörandet af denna fråga icke bör lemna ur sigte den omständigheten att, då befolkningen i städerna under de sednare åren betydligt tillväxt, denna tillökning till en större del bestått af fattiga personer, hvilka inflyttat från landet och hvilka städerna icke kunnat skicka ifrån sig. At-

minstone har förhållandet, efter hvad jag speciellt känner till, varit sådant i Stockholm, Göteborg och Malmö. Och om man ser på dessa och äfven andra städers budgeter, så skall man finna, att kostnaderna å fattigvården dessa sednare år högst betydligt förökats, men att inkomsten af tolagen ingalunda tillväxt i samma mån, hvaraf åter framgår att nedsättning af godtgörelsen för mistad tolag skulle blifva ganska kännbar.

Här står i Utskottets förslag, att Kommers-kollegium borde, efter granskning af de från drätselörvaltningarne inkomna uppgifter öfver beloppet och användandet af de influtna tolagsmedlen, upprätta ett sammandrag öfver dessa uppgifter till intagande i den årliga berättelsen om rikets handel och sjöfart; men jag kan för min del icke finna, att detta vore ändamålsenligt, ty icke höra sådana uppgifter till berättelsen om landets handel och sjöfart.

Då det enligt min tanke, såsom jag redan antydt, icke kan vinnas något egentligt resultat af ett sådant beslut, som Utskottet föreslagit, ansluter jag mig till Herr Ahlgrens reservation, och anhåller vördsamt, att Herr Talmannen ville derå framställa proposition.

Herr Nils Larson: Den siste talarens anförande kan icke föranleda mig att ånyo inlåta mig uti någon argumentation i ämnet, ty jag har icke kunnat höra hvad denne talare haft att säga; men jag har begärt ordet med anledning af hvad Herr Key yttrat. Jag anser nemligen att ett beslut, sådant som Utskottet eller de först anmälde reservanterne föreslagit, icke kan gagna, utan tvärtom blir till hinder för en önskelig utgång af frågan. Ty om man vid nästa riksdag skulle föreslå någon åtgärd, för att bringa saken framåt, så skall man i sådant fall otvifvelaktigt mötas af den invändning, att denna Riksdagen aflåtit skrifvelse i ämnet och att man bör afvakta resultatet af denna skrifvelse, innan man skrider till någon ny åtgärd i frågan.

Hvad beträffar yrkandet, att Kommerce-kollegium skall verkställa den utredning, som reservanterne föreslagit, så vill jag tillägga, att jag, derest reservanternes förslag skulle i öfrigt vinna Kammarens bifall, icke har något att anmärka mot berörda af Herr Key framställda yrkande.

Herr Almquist: Jag har med stort intresse afhört den förste talarens ganska lärorika historik öfver denna fråga, men derutaf har jag ändock icke kunnat finna, att hans skäl äro så giltiga och talande, att man på grund deraf är förpligtad att bifalla hans förslag. Ehuru tiden är långt framskriden, ber jag ändock att med några ord få antyda min uppfattning af denna fråga. Städerna hafva från forna tider rätt till uppbärande af tolagsafgifter till bestridande af åtskilliga utgifter i och för underlättande af handel och sjöfart. Då emellertid en dubbel uppbörd af så väl tullafgifter som tolagsafgifter, ingående efter olika procentberäkning å inkommande och utgående varor, förorsakade många besvärigheter, såsom dubbel bokföring m. m., så fann man det slutligen lämpligt att sammanslå tolags- och tull-afgifterna, att genom tullkamrarnes försorg debiteras, uppbäras och redovisas, och att sedermera lemna städerna en mot tolagens belopp svarande ersättning. Efter af Bevillnings-Utskottet vid 1856—1858 årens riksdag föreslagna grunder fattade Ri-

kets då församlade Ständer ock sitt beslut i ämnet, hvilket sedermera under den 18 December 1857 jemväl blef af Kongl. Maj:t fastställt. Städernas rätt till tolagersättning efter nu gällande grunder är således af båda statsmakterna godkänd, genom sammanstående beslut, och kan således icke af den ena eller andra statsmakten egenmäktigt rubbas.

Motionären synes egentligen hafva fäst sin uppmärksamhet dervid, att på sednare tiden tolagersättningen något ökats, och utaf de härför afgifna redogörelser har han trott sig finna, att ersättningen blifvit något större än som behöfts för utgifterna till främjande af handeln och sjöfarten. Hvad nu tillökningen beträffar, så anser jag densamma vara ganska rättvis och billig, ty jag tror att, i samma mån som sjöfarten och rörelsen ökas, i samma mån växa äfven utgifterna för byggnader, för tullhus och hamnanläggningar, så att icke finnes något giltigt skäl, från denna synpunkt sedt, att nedsätta tolagersättningen. Hvad åter angår det andra förhållandet, motionären uppger, eller att denna tolagersättning icke är behöflig för bestridande af utgifterna för handeln och sjöfarten, så vill jag visserligen icke bestrida, att så kan vara fallet i vissa städer och under vissa tidsperioder, och det ligger i sjelfva sakens natur, att under vissa år öfverskott måste uppkomma på dessa inkomster städerna hafva att sig tillgodoräkna; hvilket jag med några ord vill söka tydliggöra. Om nu en stad på en gång uppför de byggnader och utför de arbeten, som erfordras för underlättande af handeln och sjöfarten, så är det ju ganska naturligt, att under de närmast följande åren underhållskostnaden blir ganska liten, då allt är nytt och nybyggt, men efter några år förändrar sig åter detta förhållande, och en dyr tid kommer åter, då stora uppostringar ånyo behövas för nybyggnader o. s. v. Sådant är åtminstone förhållandet i en stad, som jag känner närmare till, hvarest man nyligen byggt ett stort tullhus och packhus, som medtagit flera års tolagersättningar, och förhållandet är sannolikt enahanda på många flera ställen dem jag icke känner till.

Med den uppfattning af frågan från rättslig ståndpunkt, som jag nu tagit mig friheten framställa, och äfven med hänsyn till det obestridda faktum, att städernas utgifter för upprätthållande af handeln och sjöfarten ökas i samma mån som rörelsen tilltager, hvaraf ock följer, att städerna böra ega rättvisa och billiga anspråk på att få ersättning för mistad tolag i proportion till stigande tullafgifter, så får jag för min del anhålla om bifall till Herr Ahlgrens reservation, samt yrkar afslag å så väl motionärens som Utskottets framställningar i ämnet.

Herr Ahlgren: Jag ber att få eriura det ifrågavarande, af Herr Nils Larson väckta motion afser nedsättning af den godtgörelse, som till åtskilliga städer nu utgår såsom ersättning för mistad tolag. Men Stats-Utskottet, som icke ansett sig kunna understödja detta förslag, har i stället framkommit med ett nytt, i det att Utskottet, hvartill motionen likväl icke gifver ringaste anledning, föreslagit en skrifvelse till Kongl. Maj:t af det innehåll, som föredragna Betänkande närmare visar. Denna skrifvelse afser dock någonting helt annat, än hvad motionären åsyftat. Jemväl hafva ett par reservanter inom Utskottet påyrkat ett slags tillägg till

samma skrifvelse, hvilket, i sig sjelf temligen oskyldigt, likväl är för motionärens förslag lika fremmande som Utskottets skrifvelse.

Jag vill för min del förklara, att, i händelse den ärade motionären väckt förslag i syftning berörda skrifvelse antyder — i hvilken händelse motionen skolat remitteras till ett Tillfälligt Utskott — så skulle jag visserligen icke hafva motsatt mig samma förslag, enär städerna, enligt min öfvertygelse, icke skulle komma att i deras rätt förnämas deraf att tolagsmedlens användande blefve underkastad offentlig kontroll; men någon sådan är icke åsyftad i motionen; och vid sådant förhållande inskränker jag mig att — utan att ingå i bedömande af sjelfva frågan om tolagsersättningens förminskande, hvilket ju nu icke blifvit af någon talare påyrkat — göra hemställan om afslag å Utskottets förevarande förslag i öfverensstämmelse med min vid Utlåtandet bifogade reservation.

Herr Nils Larson: Hvad den siste talaren yttrat föranleder mig att erinra derom, att jag uti den motion, hvaröfver Kammaren nu har att fatta sitt beslut, yrkat att Riksdagen redan nu skulle för sin del besluta en nedsättning af den godtgörelse som Staten lemna stapelstäderna för mistad tolag, samt att, då det förslag som framställes uti Herr Keys reservation endast afser åstadkommandet af en förberedande utredning af frågan, detta sednare förslag icke kan sägas sträcka sig utom omfånget af motionen. Jag förmodar derföre att Kammaren skall finna, att den föregående talarens påstående, det Kammaren icke grundlagsenligt kan fatta sitt beslut i enlighet med reservationen, saknar giltig grund.

Med anledning af hvad Herr Almquist yttrade, ber jag endast att få anmärka, att tolagsmedlen aldrig varit vid deras beviljande ämnade att betäcka kostnaderna för underhåll af hamnar och kajer med hvad dertill hörer, ty dertill hafva helt andra medel, nemligen hamnafgifter samt broppningar och pälpenningar blifvit anvisade.

Öfverläggningen var slutad. Propositioner framställdes å så väl bifall till Utskottets förslag, som till de under diskussionen framställda yrkanden, hvilka voro, dels bifall till Herr Keys reservation med den af honom deri nu föreslagna förändring, dels afslag å Utskottets hemställan och antagande af Herr Nils Larsons förslag, dels ock afslag å nämnda hemställan och antagande af Herr Ahlgrens reservation. Då Herr Talmannen fann ja öfvervägande för propositionen å antagande af Herr Ahlgrens reservation begärdes votering; och då i fråga om kontraposition, votering äfven begärdes emellan Herr Keys och Herr Nils Larsons förslag, blef för bestämmande af kontrapositionen först verkställd omröstning, enligt en så lydande proposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen öfver Stats-Utskottets utlåtande N:o 79, antager deras mening, som yrka bifall till Utskottets utlåtande med tillägg, att den deri föreslagna underdåniga skrifvelse jemväl skall innefatta en anhållan derom, att Kongl. Maj:t täcktes låta genom Kommerce-kollegium utreda i hvilket förhållande stapelstädernas tolagsersättningar stått, särskildt för hvarje stad för de tolf sednast

förflutna åren, till kostnaderna för fullgörandet af de skyldigheter, dessa städer ålegat emot rättigheten att åtnjuta tolag,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, är till kontraposition antagen deras mening, som yrka att Kammaren, med afslag å Utskottets utlåtande, beslutar att i underdånig skrifvelse anhålla:

“att Kongl. Maj:t täcktes låta genom Kommers-kollegium utreda i hvilket förhållande stapelstädernas tolagersättningar stått, särskildt för hvarje stad för de tolf sednast förflutna åren, till kostnaderna för fullgörandet af de skyldigheter dessa städer ålegat emot rättigheten att åtnjuta tolag.”

Voteringen utföll med 37 ja mot 93 nej, hvarefter följande proposition blef antagen för hufvudvoteringen:

Den, som med afslag å Stats-Utskottets utlåtande N:o 79, bifaller det i Herr Ahlgrens reservation framställda förslag, att Herr Nils Larsons motion i dess närvarande skick icke bör till någon Riksdagens åtgärd föranleda,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets utlåtande, beslutat, att i underdånig skrifvelse anhålla:

“att Kongl. Maj:t täcktes låta genom Kommers-kollegium utreda i hvilket förhållande stapelstädernas tolagersättningar stått, särskildt för hvarje stad för de tolf sednast förflutna åren, till kostnaderna för fullgörandet af de skyldigheter, dessa städer ålegat emot rättigheten att åtnjuta tolag.

Omröstningen visade 52 ja mot 90 nej, och hade Kammarens beslut alltså utfallit i öfverensstämmelse med nej-propositionen.

§ 13.

Föredrogs ånyo Banko-Utskottets memorial N:o 9, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande Banko-Utskottets memorial N:o 8, med förslag till ändringar i Bankoreglementet.

Punkterna 1—3.

Biföllos.

Punkten 4.

Voteringspropositionen godkändes.

Punkten 5.

Bifölles.

Punkterna 6 och 7.

De i dessa punkter intagna voteringspropositioner godkändes.

§ 14.

Föredrogos ånyo och biföllos Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets utlåtanden:

N:o 1, i anledning af väckta motioner om upphörande af enskilda banker med sedelutgifningsrätt; och

N:o 2, i anledning af väckta motioner om ändringar i Kongl. kungörelsen den 20 Maj 1864, angående enskilda banker med rätt att utgifva egna banksedlar.

§ 15.

Föredrogos ånyo Lag-Utskottets nedannämnda utlåtanden och betänkande:

N:o 45, i anledning af väckta motioner, åsyftande ändring i gällande föreskrifter angående dels utfärdande och delgifning af stämning, dels kommunicering af bevakadt testamente, och dels vilkoren för fullföljd af talan emot underrätts dom;

Bifölles.

N:o 46, i anledning af väckt motion om rättighet för husbonde att i sparbanks insätta en del af tjenstehjorns lön;

Bifölles.

N:o 47, i anledning af återremiss af Utskottets utlåtande N:o 35, rörande väckt motion om upphäfvande af 5:te och 6:te §§ i 2 kap. Gifttermålsbalken;

Lades till handlingarne; och

N:o 48, i anledning af väckt motion om ändring i Kongl. förordningen den 28 Juni 1798, i hvad den innefattar föreskrifter om sättet huru skuldebref och borgensförbindelser skola upprättas;

Bifölles.

§ 16.

Anmälades till bordläggning.

Stats-Utskottets utlåtande och memorial:

N:o 80, i anledning af väckt motion, angående indragning af Styrelsen för Statens jernvägsbyggnader;

N:o 82, med förslag rörande aflöningen för de tjenstemän och vaktbetjente, som vid kommande riksdagar varda hos Kamrarne och Utskotten samt i Riksdagens Kansli anställde;

N:o 83, angående en gratifikation åt Statskommissarien Bruno Johansson;

Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets utlåtande och memorial:

N:o 3, i anledning af Riksdagens år 1869 församlade Revisorers, i deras berättelse angående Riksbanken gjorda framställning, att medel insatta på deposition mot ränta måtte, oansedt depositionsbeviset förkommit, varda till vederbörande deponent utbetalda, samt angående allmänna föreskrifter för dylika fall;

N:o 4, angående arfvoden åt den hos Sammansatta Banko- och Lag-Utskottet anställda kanslibetjening; och

Riksdagens Kansli-deputerades memorial N:o 3, angående de riksdagshandlingar, som före riksdagens slut icke hunnit tryckas eller till expedition befordras.

Och skulle enligt Kammarens nu fattade beslut, å den föredragningslista, som för nästa sammanträde komme att upprättas, alla dessa en gång bordlagda ärenden uppsättas främst till behandling.

§ 17.

Justerades protokollsutdrag, angående de under detta sammanträde fattade beslut.

§ 18.

Herr Hjelm erhöll ledighet från riksdagsgöromålen under 14 dagar, från den 12 Maj, och Herr Nordenskiöld beviljades ledighet under 14 dagar från den 9 Maj.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. 3 e. m.

In fidem:
Carl Kullberg.